

Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

(повне найменування вищого навчального закладу)

Економіки та менеджменту

(назва факультету)

Бухгалтерського обліку і аудиту

(повна назва кафедри)

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

до дипломного проекту (роботи)

магістра

(освітньо-кваліфікаційний рівень)

на тему:

Облік, аналіз та аудит формування та використання оборотних активів (на прикладі ТЗОВ Козівський райагробуд)

Виконала: студентка 2 курсу, групи ПОд-2

спеціальності»

071 Облік і оподаткування

(шифр і назва напрямку підготовки, спеціальності)

Кузьмінська О.М.

(прізвище та ініціали)

Керівник

к.е.н., доц. Ціх Г.В.

Рецензент

(прізвище та ініціали)

Нормоконтроль

к.е.н., доц. Співак С.М.

(прізвище та ініціали)

ВСТУП

Актуальність теми. Ефективність управління оборотними активами підприємства істотно впливає на результати господарської діяльності й обумовлюється зовнішніми та внутрішніми факторами.

Для нормального функціонування підприємств потрібно, щоб їх власники, приймаючи рішення, мали правдиву й об'єктивну інформацію про майно, фінансовий стан і результати роботи. Таку інформацію надає система бухгалтерського обліку.

Особливої актуальності набуває проблема подальшого дослідження методики бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту оборотних активів, які є наймобільнішим складником ресурсів підприємства. Від ступеня ефективності використання оборотних активів залежить стан суб'єкта господарювання.

У розробку питань теорії й методології обліку, аналізу і аудиту оборотних активів вагомий внесок зробили такі вітчизняні та зарубіжні вчені-економісти: Ф.Ф. Бутинець, М.Т. Білуха, С.Ф. Голов, В.І. Єфіменко, З.В. Гуцайлюк, М.В. Кужельний, М.М.Коваленко, Ю.А. Кузьмінський, В.Ф. Палій, М.С. Пушкар, В.В. Сопко, І.І. Сахарцева, Г.В. Савицька, Л.К. Сук, А.Д. Шеремет, В.Г. Швець, Б.С. Юровський та інші.

Недостатня розробка теоретичних і методичних питань обліку, аналізу і аудиту оборотних активів на промислових підприємствах, а також науково-теоретична і практична їх значимість зумовили вибір теми дипломної роботи та визначили основні напрями дослідження.

Мета та завдання дослідження. Метою дослідження є узагальнення теоретико-методичних аспектів щодо обліку, аналізу і аудиту оборотних активів на підприємствах для забезпечення їх ефективного функціонування.

Для досягнення поставленої мети визначено такі завдання:

- вивчити економічну суть оборотних активів та їх місце в системі управління підприємством;
- дослідити та дати критичну оцінку методам оцінки оборотних активів;
- дослідити питання достатності нормативного забезпечення бухгалтерського обліку оборотних активів;
- узагальнити сучасні концепції методики обліку й аналізу оборотних активів та дослідити можливість їх застосування на промислових підприємствах;
- розробити пропозиції щодо застосування аналітичних процедур у процесі аудиту оборотних активів;
- розкрити особливості організації та надати пропозиції з удосконалення методики аудиту операцій з оборотними активами;

Об'єктом дослідження є сукупність фінансово-господарських операцій, пов'язаних з формуванням і використанням оборотних активів на промислових підприємствах.

Предметом дослідження є методика обліку, аналізу і аудиту оборотних активів на промислових підприємствах.

Методи дослідження. Основою дипломної роботи є наукові методи, що ґрунтуються на діалектичному пізнанні та об'єктивних законах економіки. Теоретичні аспекти досліджувались із застосуванням методів індукції і дедукції, за допомогою яких визначено місце оборотних активів у системі обліку, а також уточнено ключові терміни, пов'язані з обліком цих об'єктів.

Історичний та логічний методи, а також порівняння застосовувались при уточненні й дослідженні рахунків з обліку оборотних активів, аналізу і синтезу, елімінавання – для дослідження впливу факторів на оборотні

активи. Методи причинно-наслідкового зв'язку та абстрактно-логічний застосовувались для удосконалення класифікації оборотних активів для потреб бухгалтерського обліку та аналізу; метод спостереження - для визначення стану оборотних активів на промислових підприємствах.

Практичне значення одержаних результатів. Застосування на практиці запропонованих рекомендацій дозволить забезпечити адекватне відображення операцій з обліку оборотних активів за ринкових умов господарювання, своєчасне одержання та аналіз необхідної інформації керівництвом.

Обсяг і структура роботи. Дипломна робота викладена на 85 сторінках і складається із вступу, шести розділів, висновків і пропозицій, бібліографії.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПОБУДОВИ СИСТЕМИ ОБЛІКУ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ

1.1. Економічна сутність оборотних активів як об'єктів управління

В економічній енциклопедії термін актив визначено як «сукупність майна, інтелектуальної власності, грошових ресурсів, що належить підприємству, фірмі, компанії (будівлі, споруди, машини й устаткування, матеріальні запаси, банківські вклади, вкладення в цінні папери, патенти, авторські права та інше), в які вкладено засоби власників та інших осіб» [20, с. 29].

У фінансово-економічному словнику знаходимо таке визначення активів: «контрольовані підприємством унаслідок минулих подій ресурси, використання яких, як очікується, приведе до збільшення економічних вигід у майбутньому» [26, с. 18].

Щодо законодавчих та нормативно-правових документів то і в Законі України Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні і в П(С)БО №1 наведено однакове визначення даного терміну: «активи - ресурси, контрольовані підприємством у результаті минулих подій, використання яких, як очікується, призведе до отримання економічних вигод у майбутньому» [27].

У міжнародній практиці активи найчастіше визначаються як ресурси, отримані підприємством у результаті минулих подій, використання яких у майбутньому може привести до збільшення економічних вигід.

У процесі обороту активи підприємства поділяються на необоротні і оборотні.

Необоротні активи – 1) «сукупність майнових цінностей підприємства, які багаторазово беруть участь у процесі його господарської діяльності. До необоротних активів належать основні засоби, нематеріальні активи, незавершені капітальні вкладення, довготермінові фінансові вкладення та ін.; 2) власні ресурси підприємства, які вибули з господарського обороту, але й далі залишаються на його бухгалтерському балансі» [26, с. 19].

Оборотні активи – 1) «сукупність майнових цінностей підприємства, які обслуговують поточний господарський процес і повністю споживаються впродовж одного операційного (виробничо-комерційного) циклу; 2) грошові кошти чи еквіваленти, що необмежені у використанні, а також активи, призначені для реалізації чи споживання протягом операційного циклу або дванадцяти місяців від дати балансу» [26, с. 20].

Проаналізувавши наведені визначенні можемо підсумувати, що активи відносяться до групи оборотних в залежності від терміну їх використання у виробничому процесі підприємства. У переважній більшості випадків термін використання оборотних активів збігається з тривалістю виробничого циклу.

Особливістю оборотних активів, яка впливає на прийняття управлінських рішень є те, що дані активи є високоліквідними і ефективність їхнього використання досить сильно впливає на результативні показники діяльності будь якого суб'єкта господарювання.

Так, В.В. Ковальов зазначає, що «оборотні активи відносяться до мобільних активів підприємства і є грошовими коштами, або можуть обернутися в них протягом року, або одного виробничого циклу. Оскільки такі характеристики операційних оборотних активів, як ліквідність, фактор ризику та часу застосовуються в практиці управління, пов'язані з

функціонуванням окремих елементів оборотних активів і потребують, на наш погляд, конкретного відображення за допомогою аналізу, вважаємо, що їх слід розглядати в процесі класифікації та формування оборотних активів». [33]

Основними елементами оборотних активів як об'єкта бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту є наступні (рис. 1.1.).

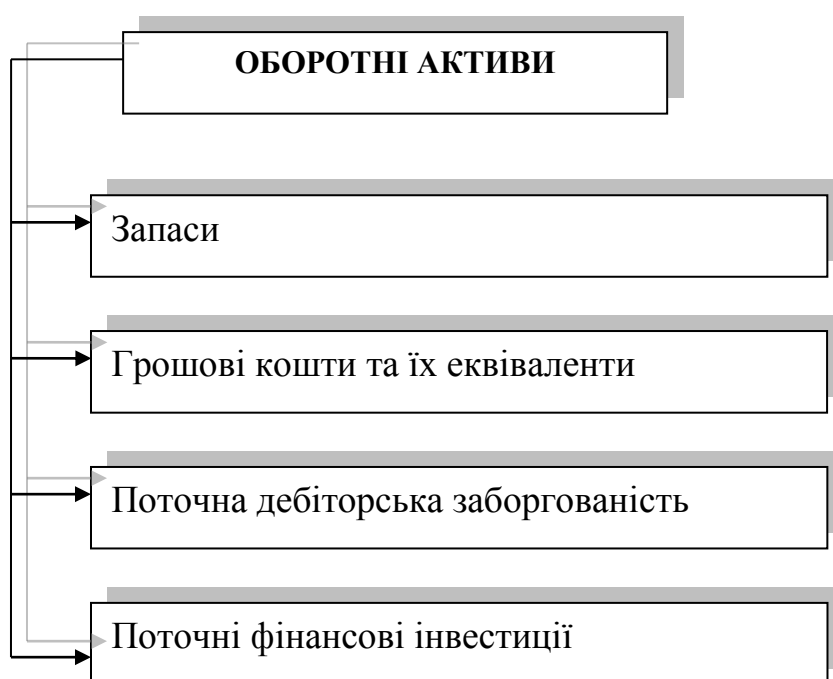


Рис. 1.1. Елементи оборотних активів

Охарактеризуємо детальніше сутність кожного з елементів оборотних активів.

Беляев Ю.О. у своєму дослідженні зазначає наступне: «найчастіше під запасами розуміють предмети праці, які перетворюються у процесі виробництва у ті чи інші продукти, або готову продукцію, призначену для особистого або виробничого споживання» [4].

Інше визначення поняття «виробничі запас» дає Безруких П.С.: це «...різні речові елементи виробництва, які використовуються як предмети

праці у виробничому процесі. Вони цілком споживаються у кожному виробничому циклі і повністю переносять свою вартість на вартість продукції, що виробляється» [3].

Економіко-правову сутність запасів діяльності визначає Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси». Відповідно до положення запасами є активи, які: утримуються для продажу за умов звичайної господарської діяльності; перебувають у процесі виробництва з метою подальшого продажу продукту виробництва [55].

Особливе місце у складі оборотних активів займають грошові кошти та їх еквіваленти. Грошові кошти є найбільш ліквідними активами. Вони присутні на початковому та кінцевому етапах облікового циклу, який включає придбання товарів, виробництво продукції, виконання робіт, надання послуг, а також їх продаж і отримання виручки.

Згідно з П(С)БО 1 Загальні вимоги до фінансової звітності «грошові кошти (гроші) - готівка, кошти на рахунках у банках та депозити до запитання». [55].

Термін готівка - грошові знаки у вигляді банкнот і монет

За останнє десятиліття практично всі розрахунки між суб'єктами господарювання перейшли у безготівкову форму.

У сучасній економічній літературі не має однозначного визначення безготівкових розрахунків. Наприклад, М.І. Савлук, А.М. Коряк, визначають безготівкові розрахунки наступним чином: «безготівкові розрахунки - це грошові розрахунки, що здійснюються шляхом записів на відповідних рахунках клієнта (розрахункових, поточних тощо)» [62].

Резніченко А.П., Чередник Л.Л. дають таке визначення безготівкового обігу: «безготівковий обіг є основною частиною грошового обігу, в якому рух грошей здійснюється у вигляді перерахувань за рахунками в кредитних установах» [60].

Наступним важливим складовим елементом оборотних активів є дебіторська заборгованість. У П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» визначаються основи формування в бухгалтерському обліку і розкриття у фінансовій звітності суб'єктами господарювання інформації про дебіторську заборгованість із врахуванням особливостей оцінки, встановленими іншими П(С)БО.

Вчені Д. Стоун, К. Хітчінг дотримуються думки, що поняття „дебітори” – «...особи (юридичні і фізичні), які винні гроші за товари, послуги, вже отримані, але ще неоплачені ними» [66].

Дебіторська заборгованість згідно з П(С)БО 10 «сума заборгованості дебіторів підприємству на певну дату». Дане визначення узгоджується з міжнародним поняттям дебіторської заборгованості як економічної категорії: під дебіторською заборгованістю (receivables - амер., debt, debtors - англ.) розуміють зобов'язання покупців та інших контрагентів бізнесу перед компанією.

Ще одним елементом оборотних активів є поточні фінансові інвестиції. Фінансові інвестиції — це вкладення коштів чи інших активів у цінні папери суб'єктів господарської діяльності з метою отримання прибутку або досягнення соціального ефекту. Підприємства здійснюють інвестиції для ефективного використання тимчасово вільних коштів.

1.2. Класифікація оборотних активів та джерела їх формування

«Класифікація - система розподілу предметів, явищ або понять на класи, групи тощо за спільними ознаками, властивостями».

Оборотні активи складаються із різноманітних елементів, які, незважаючи на загальні основні ознаки, що роблять їх однією й досить об'ємною економічною категорією, мають певні особливості. Хоча ці особливості й мають другорядний характер, проте вони також відіграють певну роль в організації оборотних активів. Це зумовлює необхідність групування окремих елементів оборотних активів, які охоплюють певні види майна підприємств, за конкретними економічними ознаками.

В сучасній економічній літературі зустрічаються два найпоширеніші типи класифікації оборотних активів: загальний і деталізований. Так званий загальний тип класифікації пропонує таке групування оборотних активів: у сфері виробництва і у сфері обігу [29, с.128].

Деталізовану та найбільш широко вживану на сьогоднішній день класифікацію, можна представити у вигляді наступної схеми (рис. 1.2).

Кожен з наведених на рисунку 1.2. вид оборотних активів має більш детальні характеристики та включає багато підвидів активів в залежності від характеру їх використання у виробничому процесі чи невиробничих господарських операціях.

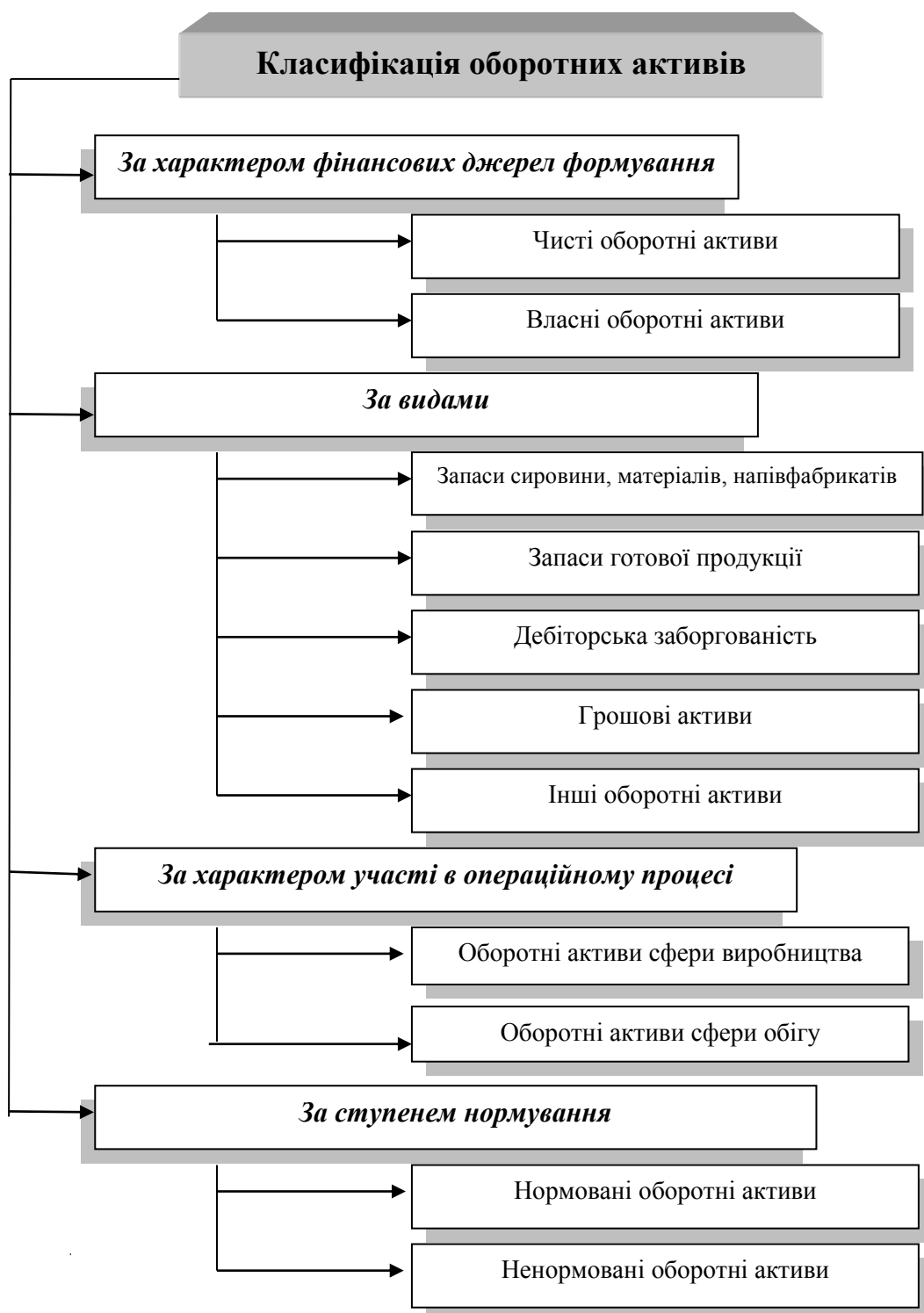


Рис. 1.2. Класифікація оборотних активів за основними ознаками

Розглянемо склад та структуру кожного з видів оборотних активів, які деталізовані для цілей бухгалтерського обліку (рис.1.3.-1.5).

Склад та класифікація запасів, для цілей бухгалтерського обліку розкрито у П(С)БО 9.

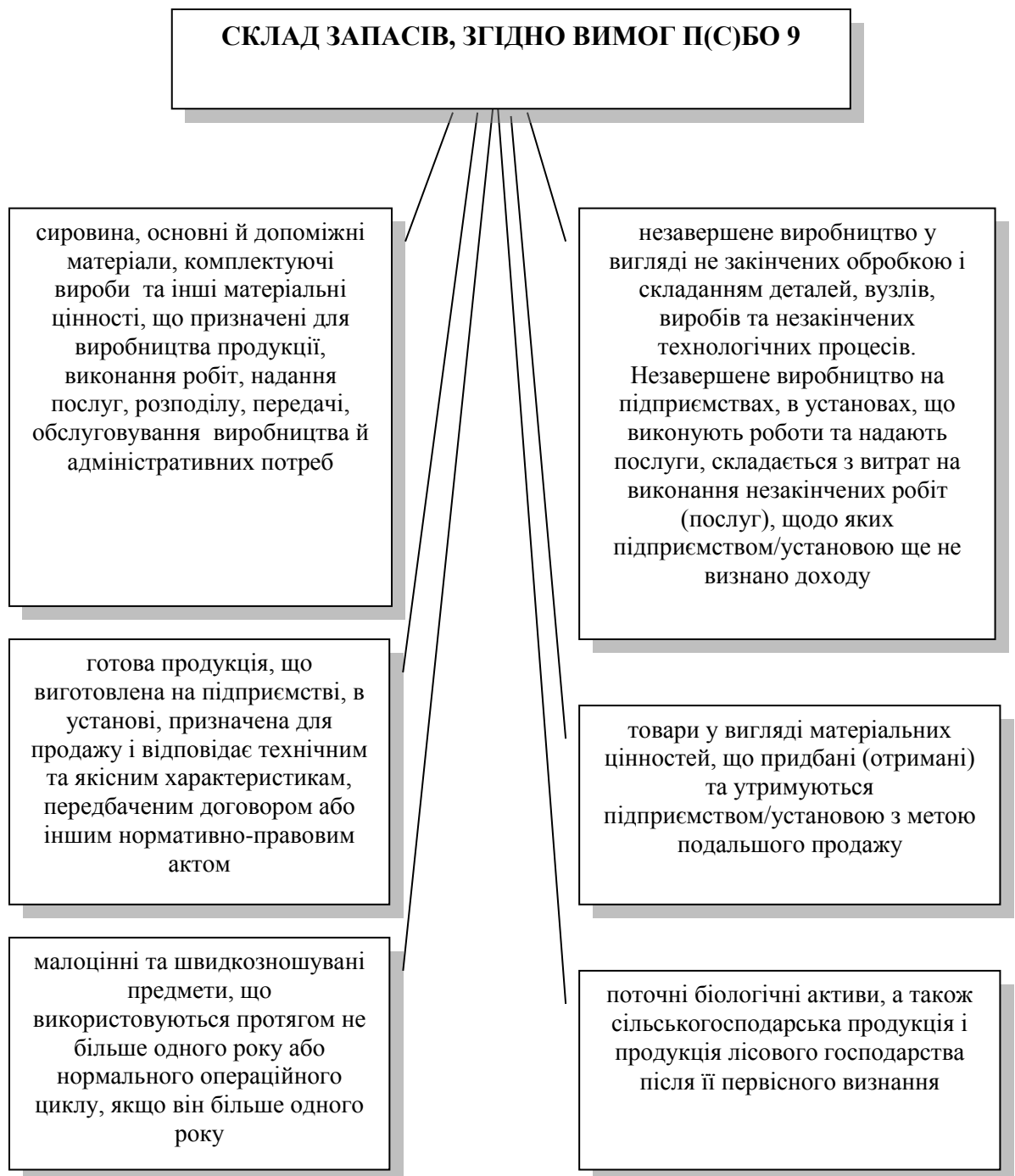


Рис. 1.3. Склад запасів згідно П(С)БО 9

Важливе місце у структурі оборотних активів займає дебіторська заборгованість. Дебіторська заборгованість є активом і відповідно повинна

принести економічну вигоду в майбутньому. Відповідно до П(С)БО 10 передбачено наступний розподіл поточної дебіторської заборгованості (рис.1.4.).

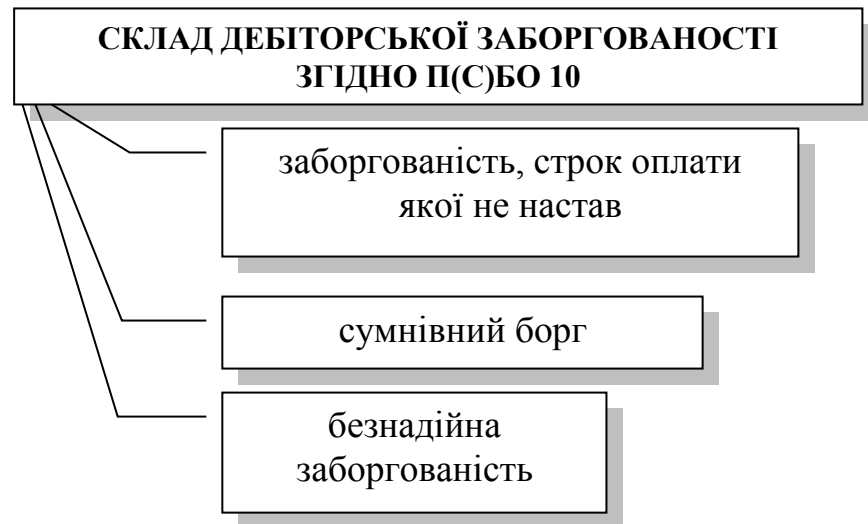


Рис. 1.4. Склад дебіторської заборгованості

Фінансові інвестиції, класифікуються відповідно до правил викладених в П(С)БО 12 (рис. 1.5.).



Рис. 1.5. Склад фінансових інвестицій

Формування й регулювання окремих елементів оборотних активів має свої особливості. З огляду на це виокремлюють оборотні активи у сферах виробництва та обігу, а також розподіляють їх на нормовані й ненормовані (рис. 1.6).

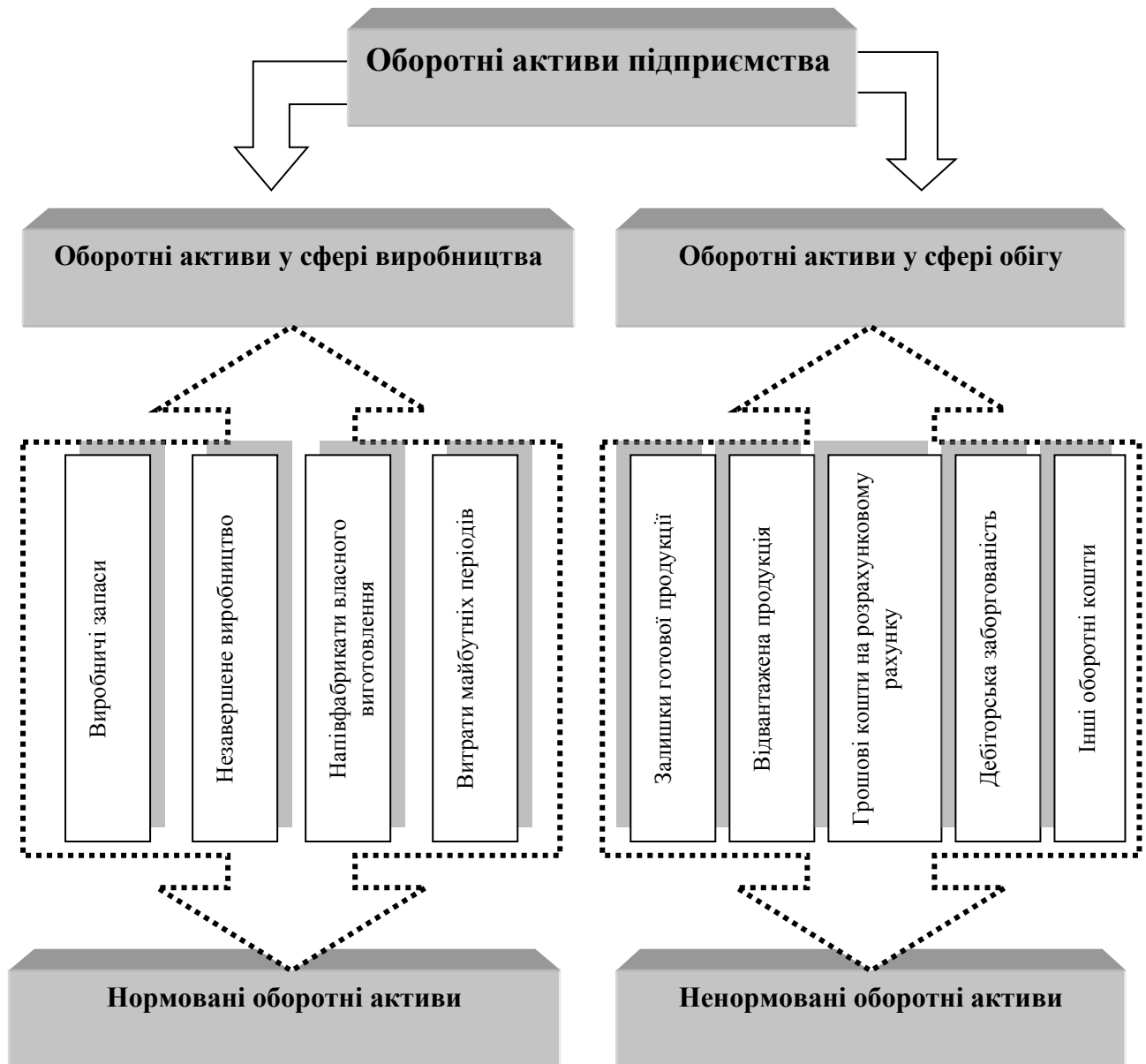


Рис. 1.6. Елементний склад оборотних активів підприємства.

Певне практичне значення мають виявлення та оцінка структури оборотних коштів. Вони (кошти) використовуються ефективніше тоді, коли більша їхня частина зайнята у сфері виробництва. Перебування оборотних

коштів у сфері обігу — лише необхідна умова безперервності процесу відтворення; проте ця частина коштів підприємства не бере безпосередньої участі у створенні вартості продукції, що виготовляється.

Така класифікація оборотних активів дає змогу одержати відповідні дані для прийняття управлінського рішення на кожному етапі формування політики управління оборотними активами.

РОЗДІЛ 2

ОРГАНІЗАЦІЙНО МЕТОДИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ВІДОБРАЖЕННЯ В ОБЛІКУ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ

2.1. Загальна побудова обліку оборотних активів

Процес організації обліку запасів вимагає чіткого розмежування техніко-технологічних і організаційних особливостей діяльності досліджуваного підприємства.

Мета організації обліку оборотних активів впливає із загальної мети побудови облікового процесу на підприємстві і полягає в створенні відповідних умов, за яких стане можливим повноцінна реалізація усіх елементів бухгалтерського обліку.

Особливості організаційного процесу щодо відображення в обліку запасів зображені на рисунку 2.1.

На даній схемі у вигляді алготирмічної послідовності показано, які саме облікові процедури мають місце в процесі обліку оборотних активів на всіх етапах облікового процесі, з зазначенням специфічних до даного виду активів бухгалтерських документів та рахунків.

За П(С)БО 9 «запаси, призначені для виробництва продукції, надання послуг або для перепродажу протягом короткого періоду часу визнаються активом, якщо існує імовірність того, що підприємство отримає в майбутньому економічні вигоди, пов'язані з їх використанням, та їх вартість може бути достовірно визначена» [55].

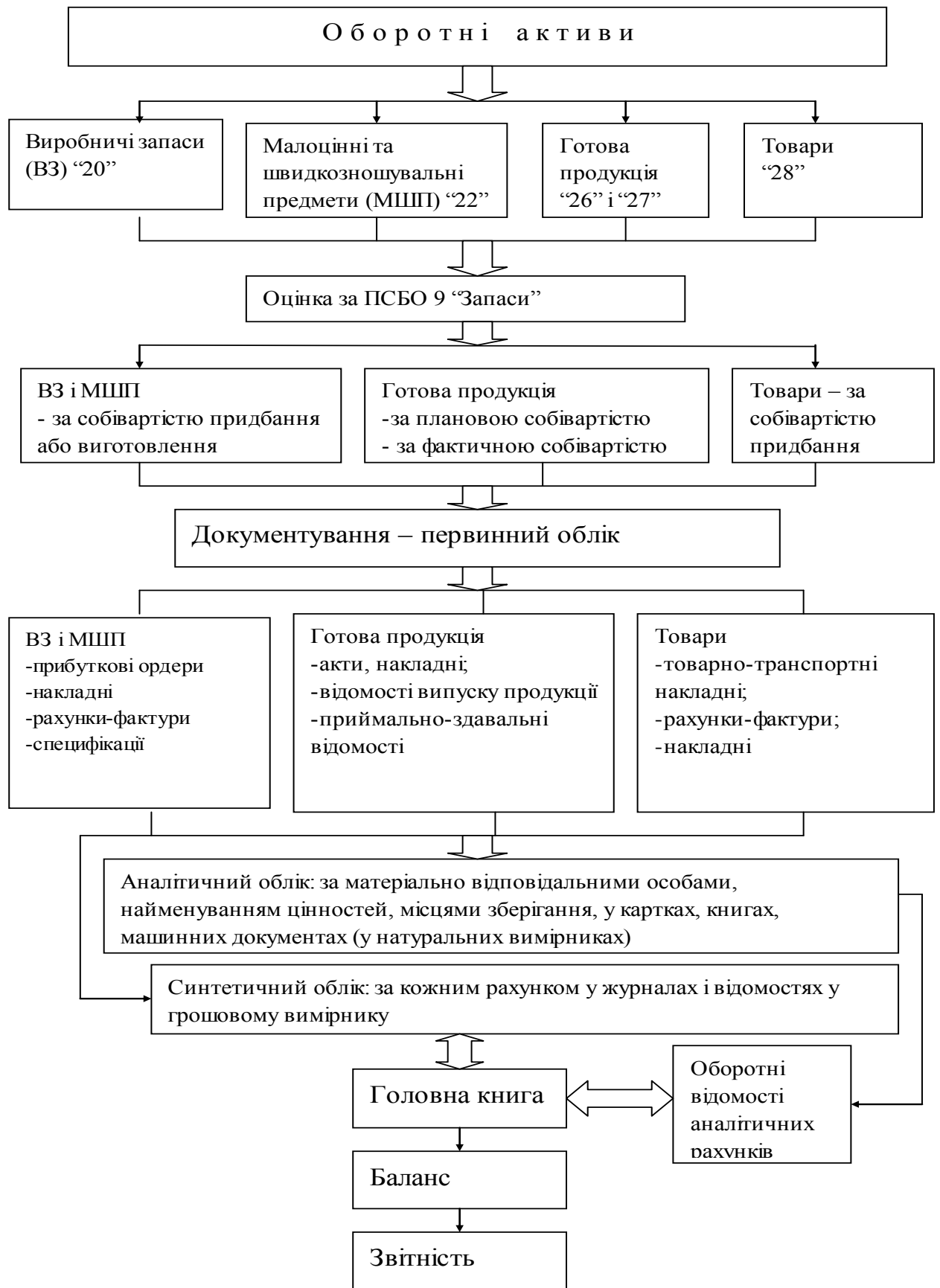


Рис.2.1. Модель організації обліку оборотних активів (запасів)

Специфіка визнання, класифікація та оцінка запасів необхідні для вироблення основних завдань організації обліку запасів на підприємстві. Вони є, з одного боку, схожими на загальні завдання обліку оборотних активів, але водночас мають і свою специфіку, оскільки запаси кардинально відрізняються: одна справа - це запаси для виготовлення продукції, і зовсім інша товари придбані для реалізації.

Тому завданнями обліку запасів для виробництва є наступні (рис.2.2):

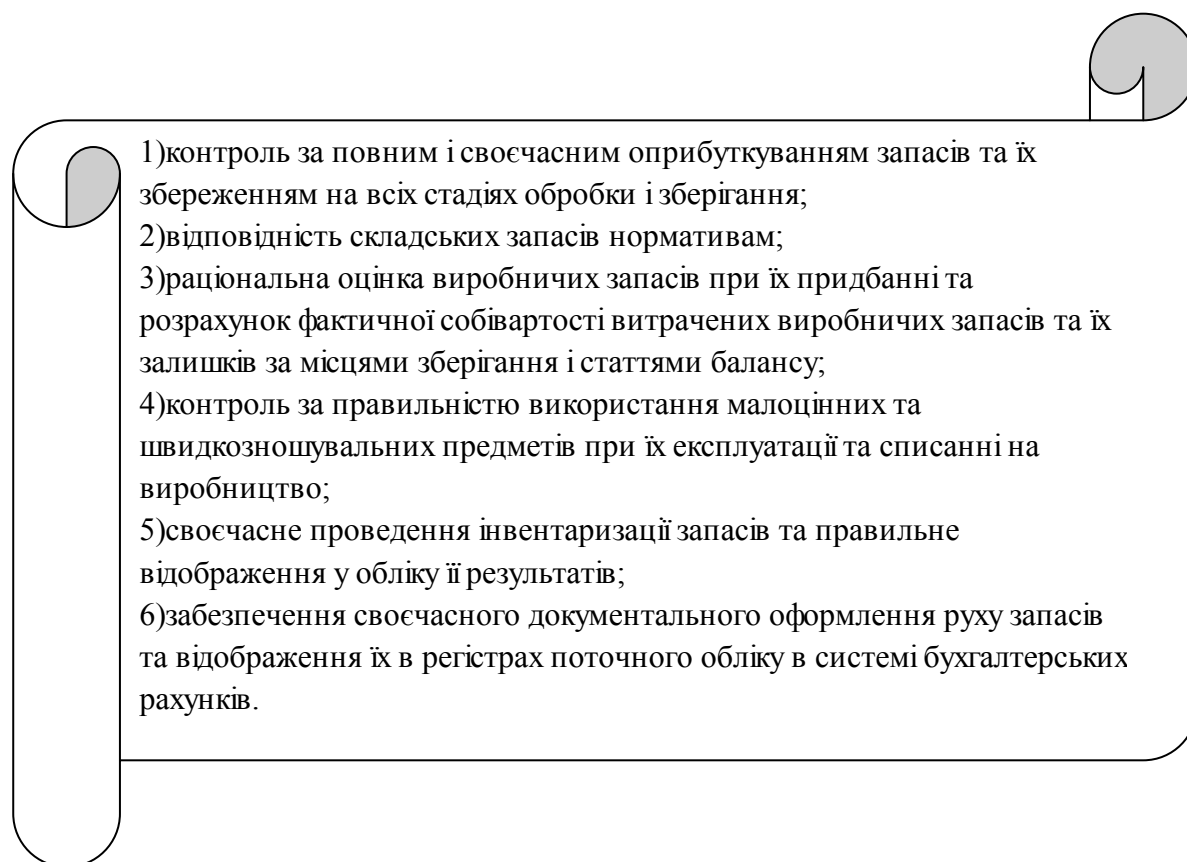


Рис.2.2. Основні завдання організації обліку виробничих запасів

Від правильно організованого документування запасів залежить правильність списання їх вартості на виробництво, оцінка незавершеного виробництва, відображення у звітності.

Запаси, що надходять на підприємство приймають за кількістю і якістю. Якщо буде виявлено при цьому нестачу запасів, невідповідність якості чи маркуванню, то подальше приймання призупиняється. Призначається відповідна комісія, яка складає акти про порушення: акти про приймання матеріалів за кількістю чи акти про приймання матеріалів за якістю (відповідно до розбіжностей у кількості або якості). При отриманні вантажу на залізничній станції у разі порушення пломб, створюється комісія (у яку входять як представники залізниці, так і представники постачальника та отримувача вантажу), яка складає комерційний акт. Він є основою для виставлення претензій будь-якій винній стороні. Всі ці документи призначені для оприбуткування запасів при їх надходженні. Слід зазначити, що оприбутковують тільки ті цінності, які реально надійшли. На суму нестачі виставляються претензії відповідним контрагентам.

При вибутті запасів їх документування організовано так. Складають: лімітно-забірні картки, акти-вимоги на заміну, накладні на внутрішнє переміщення цінностей, рахунки-фактури, товарно-транспортні накладні тощо. Узагальнення усіх операцій з руху запасів відображають у матеріальному звіті, який складає матеріально-відповідальна особа за запаси. Якщо виробничі запаси надходять в одних одиницях, а витрачаються в інших, тоді вони обліковуються в двох одиницях виміру.

За ринкових умов господарювання особливий інтерес в організації облікового і контрольного процесу належить оцінці оборотних активів, наявних на підприємстві. Адже від використаної методики оцінки залежать якість і достовірність звітних показників, що характеризують майновий і фінансовий стан суб'єкта економіки.

Важливо підкреслити, що питання оцінки оборотних активів стали ще більш актуальними у зв'язку з перетвореннями, що відбуваються у економічному секторі.

Як відомо, в процесі облікових робіт щоразу виникають труднощі при визначенні ціни запасів, що відпускаються у виробництво. Це пояснюється такою обставиною: протягом звітного періоду ціни на значну частку активів змінюється. Одна і та ж кількість однакових матеріалів може бути придбана за різними цінами. Часто при придбанні або реалізації одного і того виду активів неможливо визначити, яка частка конкретних оборотних активів уже реалізована, а яка перебуває на складі.

У відповідності з національними стандартами бухгалтерського обліку може застосовуватися кілька видів інформації про рух вартості. Використання передбаченої інформації дозволить правильніше і точніше розраховувати величину прибутку у процесі діяльності підприємства.

Важливе значення для організації обліку виробничих запасів має їх правильна оцінка, вибір якої регулюється П(С)БО 9. Згідно вимог даного стандарту на визначення величини вартості запасів безпосередньо впливає спосіб їх надходження на підприємство. Запаси надходять на підприємство в результаті таких подій:

- виготовлення власними силами підприємства;
- операцій купівлі-продажу;
- операцій з обміну (бартерних операцій);
- внесення до статутного капіталу підприємства;
- безоплатної передачі запасів.

У П(С)БО 9 зазначено особливості оцінки запасів, залежно від методу їх надходження на підприємство даний стандарт передбачає оцінку запасів за такими видами: первісна вартість, справедлива вартість, чиста вартість реалізації. [55]

Справедлива вартість виробничих запасів визначається відповідно до П(С)БО 19 «Об'єднання підприємств».

Важливим моментом є визначення вартості запасів при їх вибутті. Методи оцінки запасів при їх вибутті та особливості визначення величини їх вартості відповідно до П(С)БО 9 унаочнені на рисунку 2.3

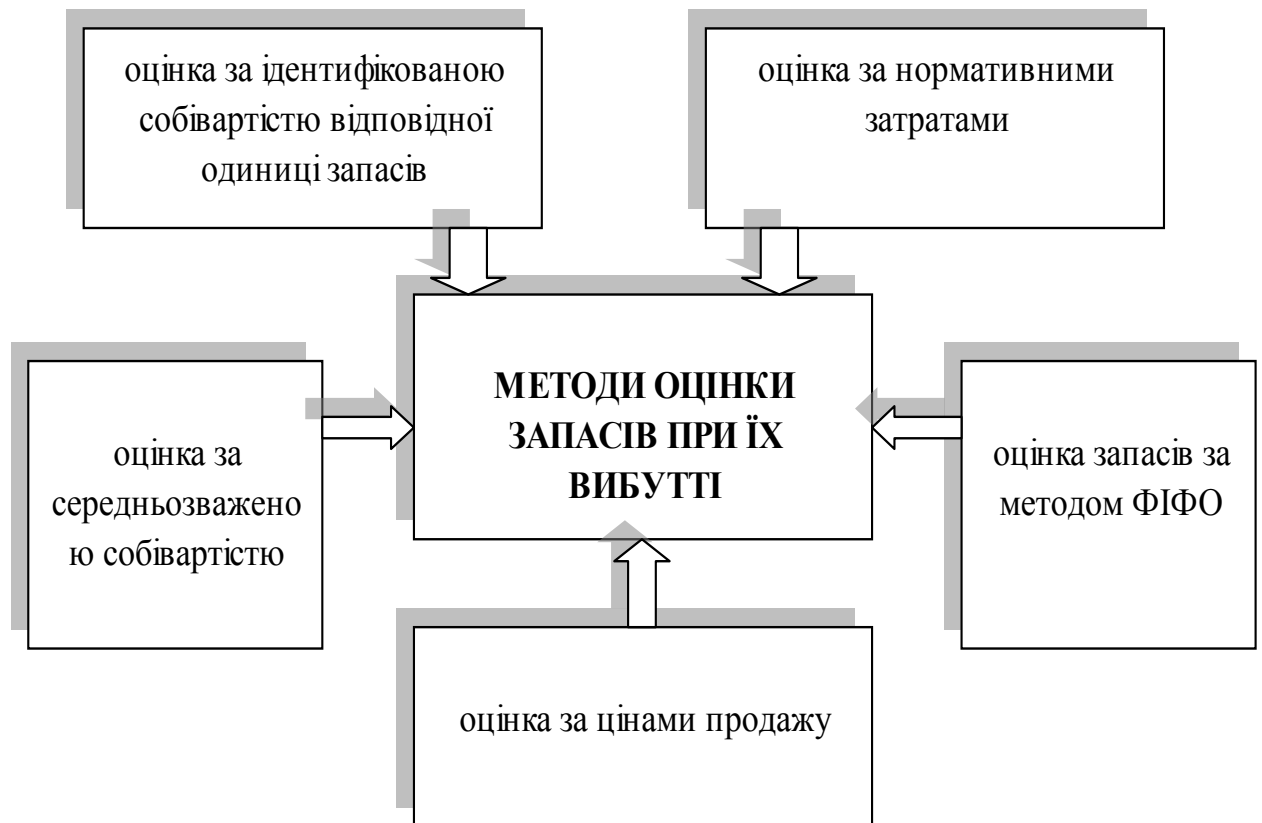


Рис. 2.3 Методи оцінки запасів при їх вибутті [сформовано автором на основі 55]

Загалом методи оцінки запасів - різноманітні. Однак є одне загальне правило, котрим доцільно користуватися при виборі того чи іншого методу оцінки. Треба, зокрема, враховувати, що ефективність використання конкретного методу оцінки запасів залежить від сформованих на підприємстві договірних зв'язків з постачальниками, своєчасності і ритмічності забезпечення виробництва необхідними матеріалами та інших

факторів, які впливають на показники діяльності суб'єкта господарювання. Підприємство в наказі про облікову політику самостійно визначає метод оцінки запасів під час їх вибуття.

Послідовність облікових процедур з організації обліку коштів і розрахунків аналогічна послідовності організації обліку інших об'єктів. Це первинний, поточний і підсумковий облік.

На першому етапі, етапі первинного обліку, потрібно організувати своєчасне та правильне документування коштів та розрахунків відповідними документами. На другому етапі, етапі поточного обліку, на первинних документах, що прикладені до звіту касира проставляють кореспондуючі рахунки у відповідності з господарськими операціями, оформленими цими документами, після чого їх розносять у аналітичні та синтетичні облікові регістри.

Важливим моментом у організації облікового процесу є схема руху грошових потоків на підприємстві (рис. 2.4.).

Мета організації обліку фінансових інвестицій - створити належні умови для організації своєчасного та повного відображення у обліку операцій, пов'язаних з обліком фінансових інвестицій, з порядком формування їх оцінки.

Необхідно умовою організації обліку інвестицій є першочергове визначення, що вони являють собою. Для організації їх обліку в першу чергу потрібно знати, на який термін проведені вкладення і якими методами. З цією метою інвестиції класифікують, поділяючи їх за кількома ознаками.

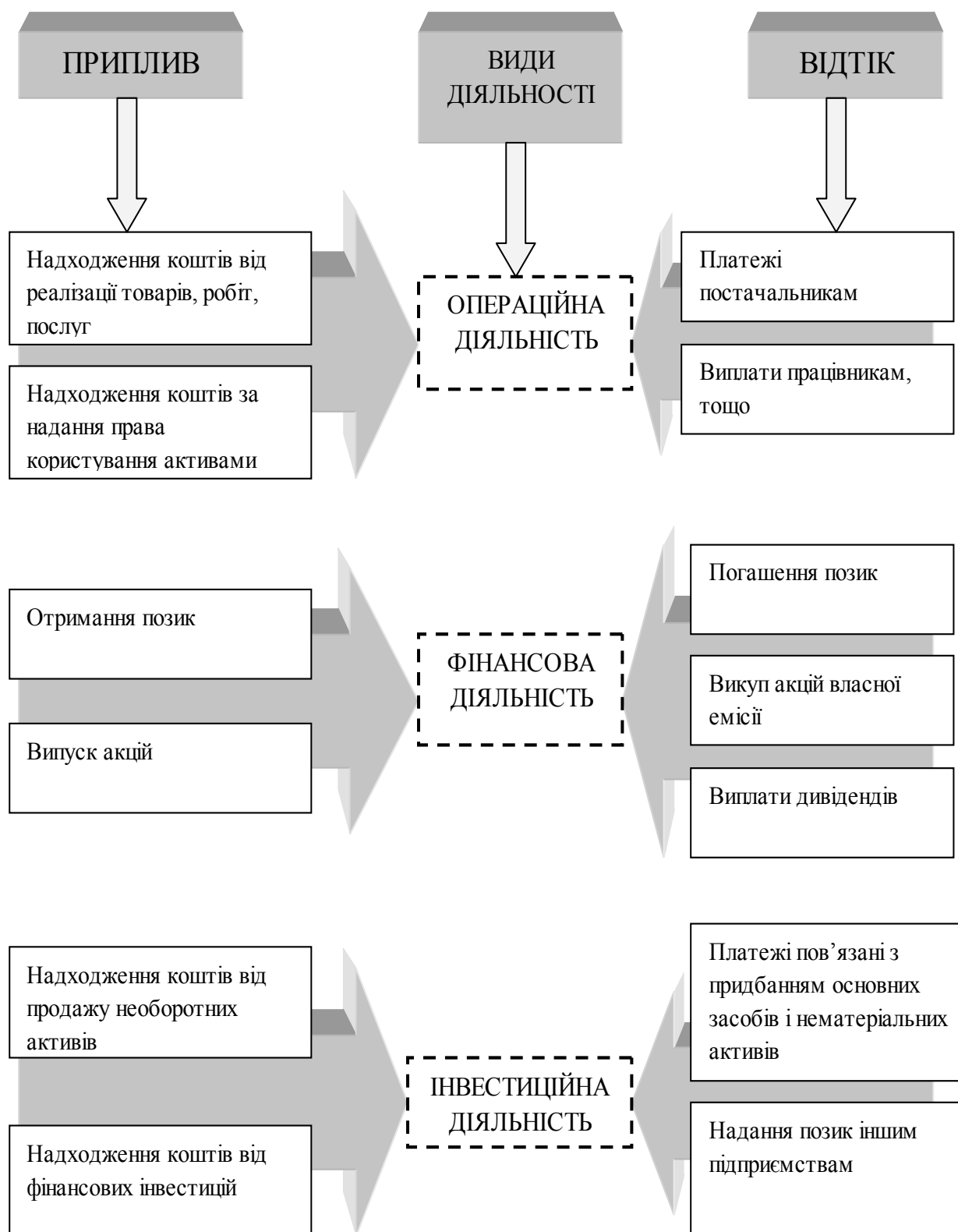


Рис. 2.4. Схема грошових потоків підприємства

Організація обліку фінансових вкладень, як організація обліку будь-якого об'єкту, передбачає обов'язкову послідовність облікового процесу, що зображено на (рис.2.5):

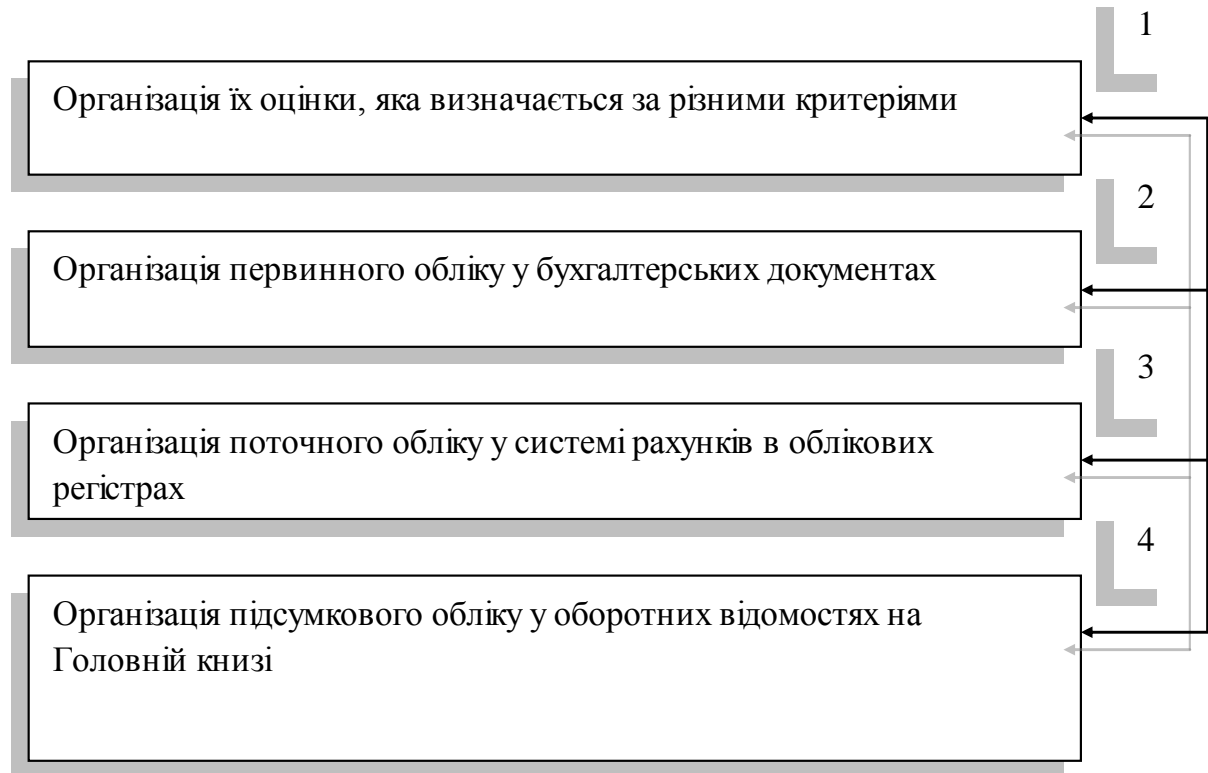


Рис. 2.5. Схема послідовності організації обліку фінансових інвестицій

Першим етапом організації обліку інвестицій є їх оцінка, оскільки не знаючи вартості об'єкту його не можна відобразити у документі, а потім і у системі бухгалтерського обліку. Вартість визначається за допомогою методу бухгалтерського обліку - методу оцінки. Оцінюють інвестиції за різними методиками в залежності від способів їх придбання, на дату балансу та вибуття. У кожному випадку існує кілька методик оцінки інвестицій.

Наступні етапи організації обліку інвестицій - це організація первинного обліку (документування), поточного обліку (запис на рахун-

ках бухгалтерського обліку у облікових регістрах), підсумкового обліку (запис у Головну книгу, складання по ній оборотної відомості, а на її основі - бухгалтерського балансу).

2.2. Особливості обліку наявності та руху запасів

Як зазначалось у попередньому розділі запаси надходять на підприємство в результаті різних господарських операцій. Відповідно до вимог організації обліку першим етапом в обліку запасів є документування операцій з наявності та руху запасів на підприємстві.

Для обліку надходження, наявності та вибуття запасів з підприємства у нормативних документах передбачено відповідні окремі синтетичні та аналітичні рахунки бухгалтерського обліку. Виділення різних найменувань рахунків та їх групування за відповідними ознаками зумовлене тим що запаси обліковуються на відповідних регістрах виходячи з їх економічної класифікації та класифікації для цілей обліку, які наведені у попередніх питаннях роботи.

Класифікація рахунків, які використовуються для цих цілей наведена на рисунку 2.6.

Як бачимо зі схеми лише до окремих синтетичних рахунків відкриваються, передбачені Інструкцією 291, рахунки третього порядку, так звані аналітичні рахунки. Однак підприємство, виходячи зі специфіки виробничо-господарської діяльності, має право відкривати аналітичні рахунки до кожного синтетичного рахунку, створюючи при цьому свій робочий план рахунків.

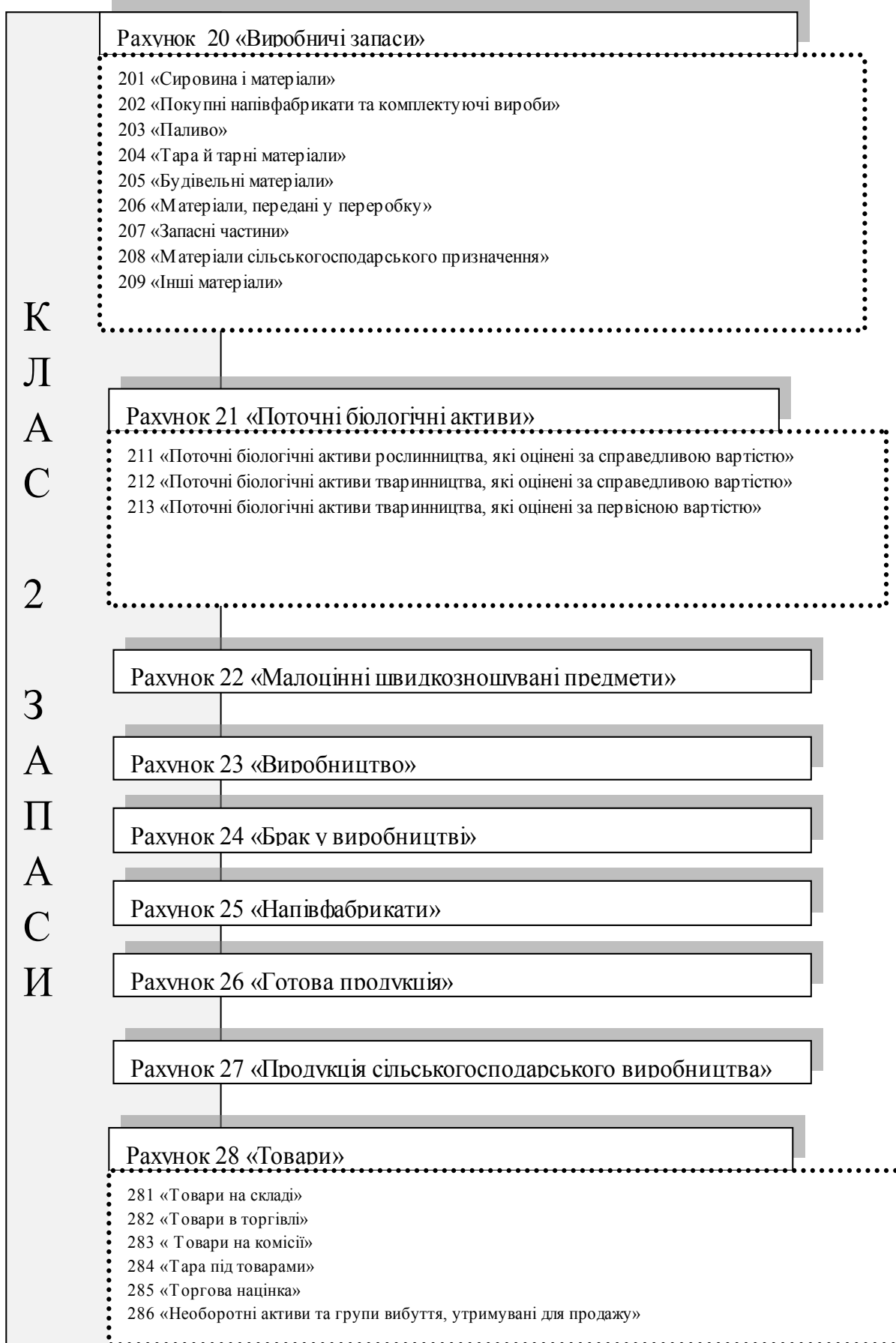


Рис. 2.6 Рахунки класу 2 «Запаси»

Такий план рахунків розробляється підприємством з врахуванням специфіки усіх видів активів та зобов'язань, що є в підприємстві та особливостей операцій, які здійснюються суб'єктом господарювання. Він в частині рахунків третього та четвертого порядків є індивідуальний для кожного підприємства. Робочий план рахунків є окремим додатком до наказу про облікову політику та має силу юридичного документа.

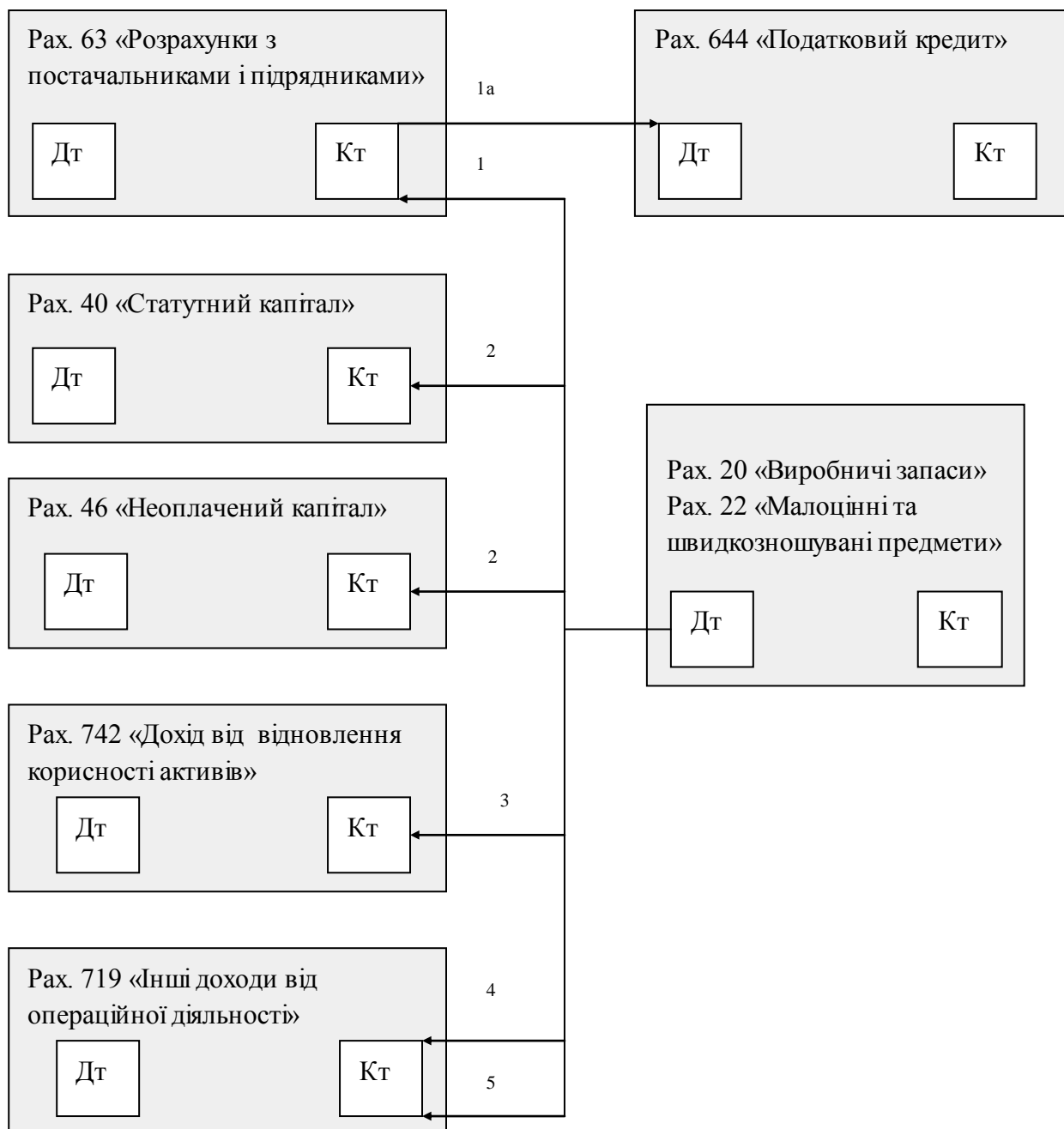
Для відображення в бухгалтерському обліку операцій з надходження запасів для ведення виробничої діяльності чи виконання робіт використовуються рахунки зазначені на рис. 2.6.

Разом з тим, відображення операцій методом подвійного запису передбачає використання ряду інших рахунків, які будуть з ними кореспондувати, що передбачені у Інструкції 291.

Застосування цих рахунків та операції які вони будуть обліковувати будуть відрізнятися залежно від того який рух запасів буде відбуватись. У роботі ми зобразимо схематично типові операції наявності та руху запасів які використовуються суб'єктами господарювання.

Надходження наявності та вибуття запасів, буде унаочнено відповідно на нижченаведених схемах.

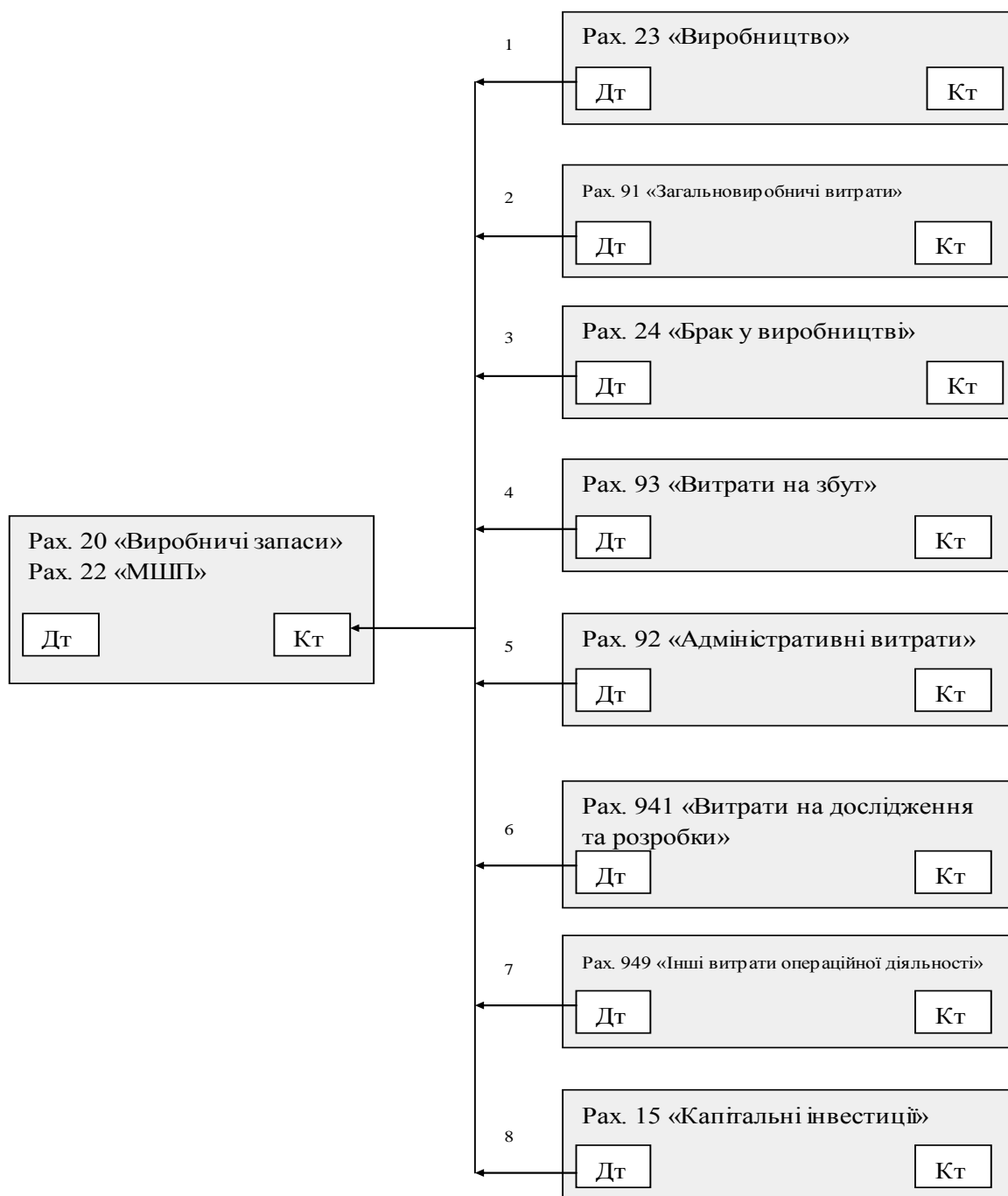
Схема кореспонденції рахунків, що зображує надходження від різних контрагентів виробничих запасів і МШП на підприємство представлена на рисунку 2.7.



1. - Оприбутковані виробничі запаси, придбані за плату.
- 1а. - Відображено суму ПДВ за придбані виробничі запаси.
- 2.- Оприбутковані виробничі запаси, отримані як внесок до статутного капіталу.
- 3.- Оприбутковані виробничі запаси, отримані в обмін на неподібні активи.

Рис.2.7. Облік надходження виробничих запасів, малоцінних і швидкозношуваних предметів

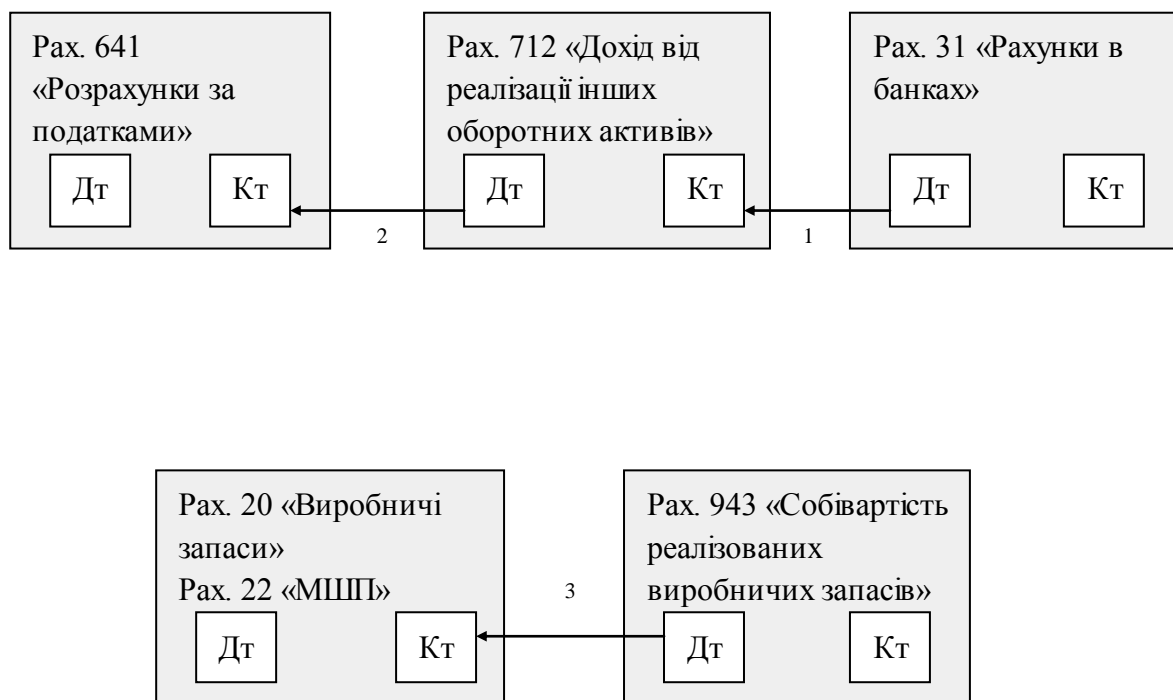
Відображення на рахунках операцій з вибуття запасів на виробничі цілі відображена на рисунку 2.8.



1. Відпущені зі складу виробничі запаси для виробництва продукції.
2. Відпущені зі складу виробничі запаси для загальновиробничих потреб.
3. Відпущені зі складу виробничі запаси для виправлення браку.
4. Відпущені зі складу виробничі запаси для забезпечення збуту продукції.
5. Відпущені зі складу виробничі запаси для загальногосподарських потреб.
6. Відпущені зі складу виробничі запаси для виконання досліджень та розробок.
7. Відпущені зі складу виробничі запаси для утримання об'єктів житлово-комунального господарства і соціально-культурного призначення.
8. Відпущені зі складу виробничі запаси для капітального будівництва.

Рис. 2.8. Облік вибуття запасів і МШП на виробничі цілі.

Як зазначалось у першому розділі запаси підприємства вибувають за різними напрямками. На досліджуваному підприємстві найчастіше це, розглянуте нами, використання на виробництво, і часто зустрічається реалізація запасів на сторону. Схему кореспонденції рахунків під час реалізації запасів наведено на рисунку 2.9.



1. Зархована на розрахунковий рахунок виручка від реалізації виробничих запасів.
2. Відображено зобов'язання по ПДВ.
3. Списана собівартість реалізованих виробничих запасів.

Рис. 2.9. Відображення на рахунках операцій з реалізації виробничих запасів

Запаси на виробничих підприємствах, як правило складають левову частку всіх оборотних активів та є головним компонентом здійснення виробничого процесу. Тому окрім обліку операцій із запасами не менш важливим є контроль за наявністю та збереженням запасів, якими володіє суб'єкт господарювання.

Для реалізації такого контролю в системі бухгалтерського обліку передбачений окремий елемент методу бухгалтерського обліку – інвентаризація.

Усі організаційні та методичні питання, що стосуються проведення інвентаризації закріплені в спеціально розробленому нормативно-правовому акті – Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань. [56].

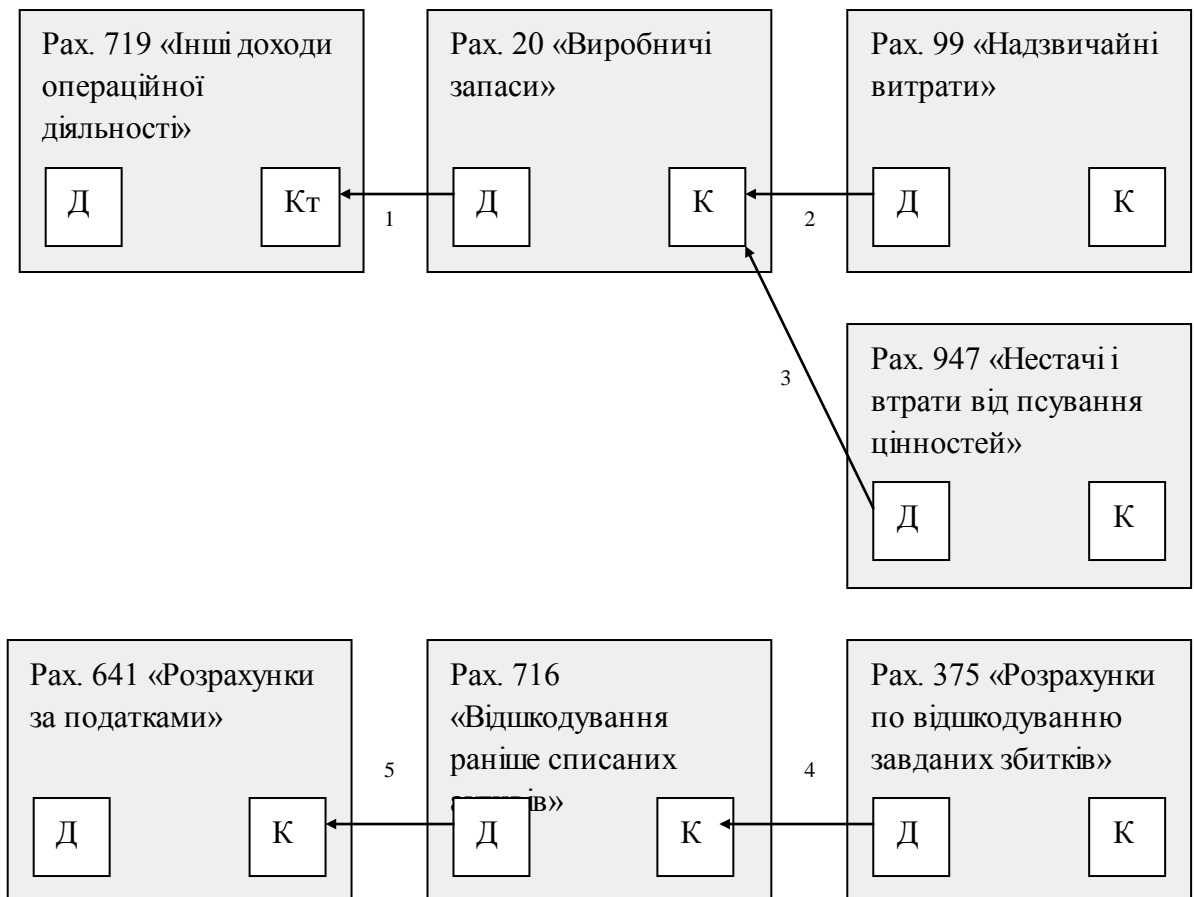
Відповідно до згаданого положення – інвентаризація є обов'язком процесом для будь-якого суб'єкта господарювання незалежно від форми власності та організаційно-правової форми господарювання, який проводиться щорічно або за необхідності, у випадку форм-мажорних обставин чи надзвичайних випадків.

В системі бухгалтерського обліку не фіксується безпосередньо процес проведення інвентаризації, на рахунках відображаються результати проведеної інвентаризації у випадках, якщо виявлені надлишки або нестачі матеріальних цінностей.

Якщо результати інвентаризації є задовільними, то висновки про її проведення зазначаються у відповідному акті інвентаризації і оформлюються тільки документально без застосування рахунків обліку.

Якщо результати інвентаризації незадовільні, є нестачі або надлишки, то спочатку виявляють причини виникнення такого стану матеріальних цінностей, за потреби шукають винних осіб, достовірно (в окремих випадках із залученням фахівців-експертів) визначають суми збитків, що завдані підприємству, і тоді результати інвентаризації на підставі відповідних підтверджуючих документів можуть бути відображені на рахунках бухгалтерського обліку.

Схематично, відображення результатів інвентаризації на рахунках (за різних її результатів) зображено на рисунку 2.10.



1. Оприбутковані надлишки виявлені під час інвентаризації.
2. Списані запаси, втрачені внаслідок надзвичайних подій.
3. Списана нестача запасів за їх балансовою вартістю.
4. Відображена сума, що підлягає відшкодуванню винними особами (розмір цієї суми визначається відповідно до Порядку визначення розміру збитків від розкрадання, нестачі (псування) матеріальних цінностей, затвердженим Постановою Кабінету Міністрів України від 22.01.96р. №116).
5. Відображене податкове зобов'язання, нараховане на суму, що підлягає відшкодуванню винними особами.

Рис. 2.10. Облік результатів інвентаризації

Отже, у даному питанні ми розкрили основні особливості з обліку запасів на підприємстві, як одного з найважливіших елементів оборотних активів, які є на виробничому підприємстві. В наступних питаннях будемо досліджувати особливості обліку інших складових оборотних активів.

2.3. Облік грошових коштів та їх еквівалентів

Основними завданнями обліку грошових коштів є:

- Забезпечення надійності збереження та повноти обліку готівкових грошових сум;
- Дотримання розрахунково-платіжної касової дисципліни;
- Забезпечення чіткого дотримання порядку надходження та витрачання грошових коштів.
- Інформування про готівкові кошти;

Оскільки усі операції з готівкою на підприємстві здійснюються через касу, поняття «готівка» нерозривно пов'язане з поняттям «каса». У відповідності до п. 1.1. Положення про ведення касових операцій у національній валюті в Україні, «каса підприємства – це приміщення або місце, що призначене для приймання, видачі та зберігання готівкових коштів, інших цінностей, касових документів» [58].

Пункт 4.1. Положення № 72 «визначає відповідальність керівників за обладнання каси та забезпечення надійного зберігання готівкових коштів у ній. Якщо з вини керівників не були створені належні умови для забезпечення схоронності коштів під час їх зберігання і транспортування, то вони несуть за це відповідальність у встановленому чинним законодавством України порядку» [58].

Оприбуткування та вибуття готівкових грошових коштів в касі здійснюється на підставі первинних документів, типові форми яких затверджені наказами Мінстату № 51 від 15.02.1996 р. та № 263 від 27.07.1998 р. До них відносяться:

- КО-1 Прибутковий касовий ордер;
- КО-2 Видатковий касовий ордер
- КО-3, КО-3а Журнал реєстрації прибуткових та видаткових касових документів;

- КО-4 Касова книга;
- КО-5 Книга обліку прийнятих та виданих касиром грошей.

Грошові кошти, що поступають до каси підприємства можна класифікувати в залежності від джерел їх надходження:

- від реалізації (в т.ч. із операційних кас);
- з рахунків в банку;
- від підзвітних осіб;
- від дебіторів;

Загальна методика документообігу при надходженні коштів до каси підприємства має такий вигляд: спочатку особі, що має намір внести кошти до каси в бухгалтерії випикується ПКО, підписаний гол. бухгалтером, або уповноваженою на те особою, та зареєстрований у Журналі реєстрації прибуткових та видаткових касових документів (форма КО-3 або КО-3а). На підставі цього ПКО касир отримує і перераховує кошти, підписує відривну квитанцію ПКО, ставить на ній штамп «оприбутковано», та видає особі, що внесла їх, як підтвердження факту здійснення операції оприбуткування. Вказаний ПКО є підставою для здійснення запису в касовій книзі (форма КО-4).

Проте є деякі особливості оприбуткування готівкової виручки від торгівельної діяльності (надання послуг) через операційні каси. Поняття операційної каси дещо відрізняється від поняття каси підприємства. Операційна каса не призначена для тривалого зберігання готівки і може знаходитись у салоні магазину, їдальні, кіоску, будинку побуту, є максимально наближеною до покупця та в переважній більшості обладнана РРО. При отриманні коштів від покупців їм видається касовий чек, вибитий касиром на РРО. В кінці дня кошти, які зберігаються в операційній касі здаються або в касу підприємства або безпосередньо у відділення банку.

Використання готівкових коштів можна класифікувати в залежності від напрямку їх вибуття:

- в підзвіт;
- кредиторам;
- виплату заробітної плати;
- на рахунок в банку;

Загальна методика документообігу при використанні коштів з каси підприємства має такий вигляд: спочатку в бухгалтерії на основі розпорядчих документів виписується ВКО, підписаний керівником підприємства та гол. бухгалтером, або уповноваженою на те особою, та зареєстрований у Журналі реєстрації прибуткових та видаткових касових документів (форма КО-3 або КО-3а). На підставі цього ВКО, підписаного одержувачем коштів касир видає кошти з каси. Вказаний ВКО є підставою для здійснення запису в касовій книзі (форма КО-4).

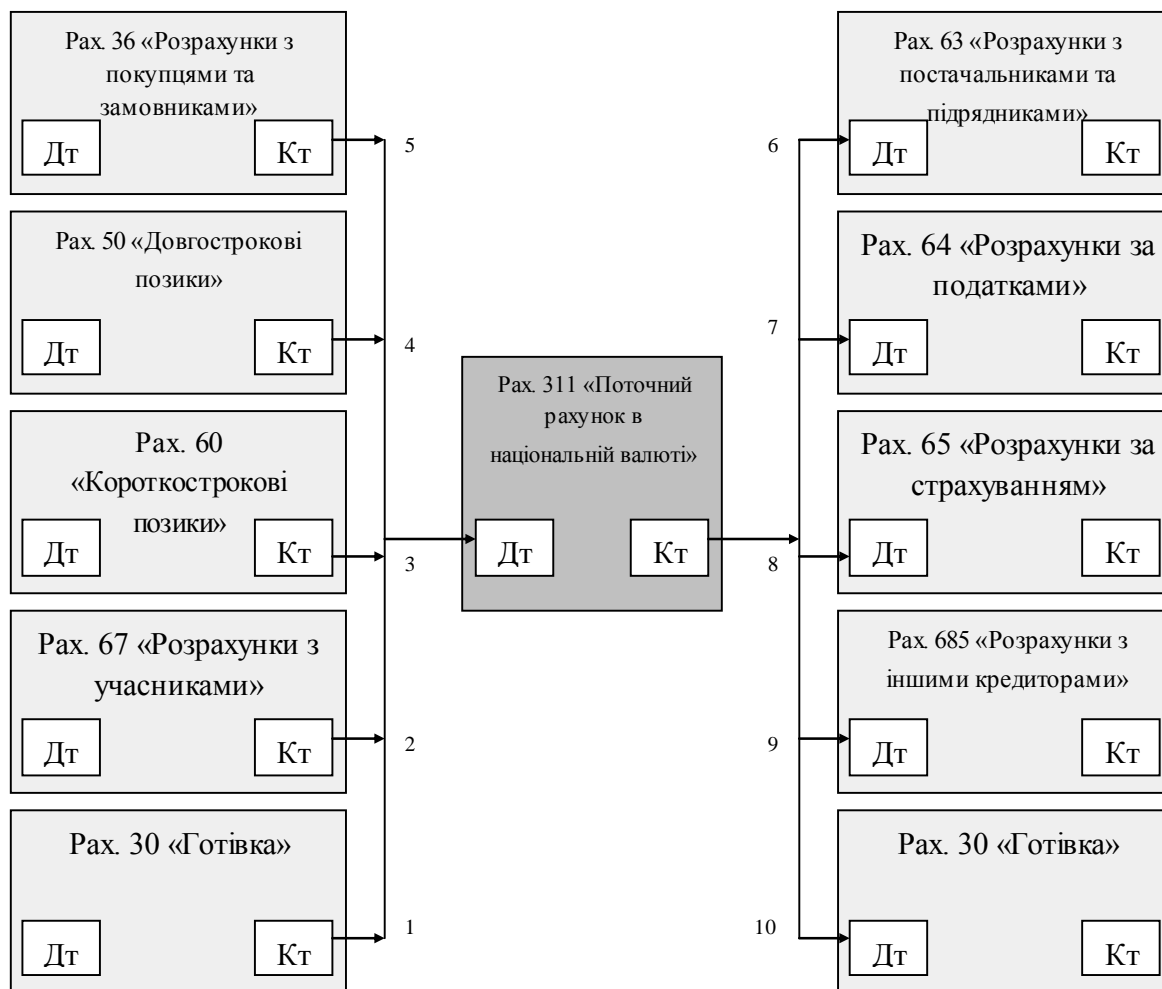
Для узагальнення інформації про наявність і рух грошових коштів у касі призначений рахунок 30 Готівка. Цей рахунок активний, балансовий, має два субрахунки: 301 Готівка в національній валюті; 302 Готівка в іноземній валюті. На підприємствах де є операційні каси відкриваються аналітичні рахунки 3011 Операційна каса в національній валюті; 3021 Операційна каса в іноземній валюті.

По дебету рахунку 30 відображається надходження грошових коштів до каси, по кредиту – виплата з каси. Аналітичний облік ведеться за центрами відповідальності: за кожним касиром або операційною касою, а також за видами валюти.

Надходження і видача грошових документів оформлюється прибутковими та видатковими касовими ордерами або накладними, що їх замінюють. Для їх обліку призначений активні, балансові рахунок 331 Грошові документи в національній валюті, 332 Грошові документи в іноземній валюті. По дебету цих рахунків відображається надходження за номінальною вартістю, по кредиту – їх списання.

Узагальнення інформації про наявність і рух грошових коштів здійснюється по кредиту у журналі №1, по дебету – у відомості № 1.1.

Найбільш розповсюджені записи за рахунком 311 наведені на рисунку 2.11.



- 1 — надходження готівки з каси підприємства
- 2 — надходження в уплату дебіторської заборгованості (наприклад, орендної плати та інше),
- 3 — зарахування короткострокової позики,
- 4 — зарахування довгострокової позики,
- 5 — зарахування виручки від покупців за реалізовану продукцію і виконані роботи,
- 6 — оплата заборгованості постачальників за одержані матеріали та підрядчиків за виконані роботи,
- 7 — погашення заборгованості перед бюджетом за податками,
- 8 — погашення заборгованості перед соціальними фондами,
- 9 — погашення кредиторської заборгованості,
- 10 — видача готівки в касу підприємства

Рис. 2.11. Операції за рахунком «Поточний рахунок в національній валюті»

Наявність у підприємства рахунка в банку робить можливими безготівкові розрахунки між підприємствами. Визначення безготівкових

розрахунків приведено в Інструкції № 135 та розглянуто в попередньому питанні.

При здійсненні розрахунків можуть застосовуватись акредитивна, інкасова, вексельна форми розрахунків, а також форми розрахунків за розрахунковими чеками та з використанням розрахункових документів на паперових носіях та в електронному вигляді (розрахункова форма). Платіжними інструментами при цих формах розрахунків є:

1. Платіжне доручення;
2. Платіжна вимога;
3. Платіжна вимога – доручення;
4. Акредитив;
5. Інкасове доручення;
6. Вексель;
7. Чек;
8. Платіжна картка.

Усі операції по руху коштів на рахунку в банку здійснюються на підставі розрахункових документів (платіжні доручення, платіжні вимоги-доручення, розрахункові чеки, векселі) форми яких затверджені НБУ.

На поточний рахунок зараховують кошти, що надходять за реалізовану продукцію, виконані роботи, надані послуги, суми отримані від дебіторів в погашення заборгованості, а також усі інші надходження, які стосуються діяльності підприємства.

Надходження безготівкових коштів на рахунок від контрагентів оприбутковується на підставі первинних розрахункових документів, що надійшли через систему банківського зв'язку (електронна пошта).

Узагальнення інформації про наявність та рух грошових коштів на рахунках здійснюється в Журналі 1 (з кредиту рах. 31 в дебет рахунків) та Відомості 1.2 (в дебет рах. 31 з кредиту рахунків), записи в яких ведуться на підставі виписок банку.

2.4 Облік дебіторської заборгованості підприємства

Наступним елементом оборотних активів особливості обліку якого будемо досліджувати це дебіторська заборгованість. Як відомо, особливості визнання, методи оцінки та відображення у фінансовій звітності інформації про дебіторську заборгованість регламентується П(С)БО 10. відповідно до його вимог даний актив має відповідну класифікацію, яка визначає особливості відображення в обліку. Ця класифікація унаочнена на рисунку 2.12.



Рис. 2. 12. Класифікація дебіторської заборгованості для цілей обліку

Дебіторська заборгованість виникає в результаті реалізації продукції, виконання робіт чи надання послуг та несвоєчасної або відтермінованої оплати за них партнерами підприємства.

Виникнення дебіторської заборгованості є передбачуваним процесом для будь-якого суб'єкта господарювання. Підприємство реалізує свою продукцію, роботи чи послуги, як правило, до наперед укладених договорів з партнерами. Процес реалізації може розтягуватись у часі. Наприклад, ми реалізуємо продукцію, покупець якої знаходиться в іншому населеному пункті або країні. Продукція відвантажена зі складу підприємства оформляється відповідними документами, що підтверджують вибуття та вважається проданою. Разом з тим, грошові кошти за таку продукцію ми не отримуємо відразу, тому що згідно умов договору розрахунок проводиться після фактичного отримання продукції покупцем. Процес доставки та розвантаження займає певний час і тому в бухгалтерському обліку відображаючи реалізацію продукції в одних випадках одночасно відображають надходження коштів на банківський рахунок та доходів від реалізації, а в інших випадках відображають вибуття готової продукції виникнення дебіторської заборгованості та визнання доходів від реалізації.

Описані процеси мають відповідне документальне оформленні та відображення на рахунках бухгалтерського обліку. У таблиці 2.1. наведено кореспонденцію рахунків за типовими операціями щодо виникнення та погашення дебіторської заборгованості.

Окрім синтетичних рахунків, що призначені для обліку дебіторської заборгованості (рах. 36), підприємство відкриває необхідну кількість аналітичних рахунків другого та третього порядку для обліку такої заборгованості в розрізі окремих дебіторів та в розрізі окремих сум заборгованостей.

Таблиця 2.1.

**Кореспонденція рахунків з обліку операції з дебіторською
заборгованістю**

№ з/п	Назва операції	Бухгалтерський облік	
		Д-т	К-т
1	2	3	4
1.	Виникнення дебіторської заборгованості	361	701
2.	Відображається податкове зобов'язання з ПДВ	701	641
3.	Відображається відвантаження готової продукції	901	26
4.	Визнання дебіторської заборгованості сумнівною	944	38
5.	Повернення дебіторської заборгованості	311	36
6.	Відновлення резерву сумнівних боргів	38	944
7.	Визнання сумнівної заборгованості безнадійною	38	361
8.	Відображення списаної безнадійної заборгованості	71	
Ситуація, за якої раніше списана з балансу дебіторська заборгованість погашається			
1.	Одержання коштів від дебітора	311	361
2.	Зменшення витрат звітного періоду	361	944
3.	При оплаті сума раніше списаної безнадійної заборгованості списується з позабалансового рахунка		71

Наведена вище класифікація дебіторської заборгованості, свідчить проте, що навіть за нормальних умов господарювання дебіторська заборгованість не завжди вчасно сплачується покупцями та замовниками, а інколи і не повертається взагалі.

У договорах на реалізацію продукції, робіт, послуг, звичайно, обумовлені ризики щодо несплати коштів за отриману продукцію та певні санкції за порушення умов договору. Однак, з цього приводу щодо

дебіторської заборгованості, у П(С)БО передбачено певні умови, які зобов'язують підприємство самостійно нівелювати ризики непогашення дебіторської заборгованості з метою підтримання нормального рівня фінансової стійкості. До таких умов належить формування резерву сумнівних боргів (рах.. 38) за дебіторською заборгованістю. Методики та особливості даного процесу детально розкриті у П(С)БО 10.

Дебіторська заборгованість на підприємстві виникає не лише в результаті операції з реалізації. Дебіторами можуть також виступати працівники підприємства. Дебіторська заборгованість з працівниками також виникає у ході нормального виробничо-господарського процесу та не є специфічними операціями. Така заборгованість виникає в процесі розрахунків по відрядженнях, або розрахунків з матеріально відповідальними особами, які отримують гроші під звіт для купівлі дрібних матеріальних цінностей для господарських потреб.

Для відображення в обліку операцій що виникають з підзвітними особами передбачено рахунок 37 з відповідними аналітичними рахунками в розрізі усіх підзвітних осіб та в розрізі сум за однією підзвітною особою.

В кінці місяця, за результатами бухгалтерських записів дебіторську заборгованість класифікують відповідно до термінів повернення на поточну, сумнівну або безнадійну.

Та приймають відповідні рішення щодо списання сум таких заборгованостей з однієї групи в іншу, або ж погашати за рахунок власних створених резервів.

РОЗДІЛ 3

АНАЛІЗ ТА АУДИТ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ

3.1. Організаційні засади та інформаційне забезпечення аналізу оборотних активів

Мета аналізу оборотних активів полягає у визначенні рівня їх ефективності, у вивченні в цілому фінансового стану підприємств, в оцінці їх конкурентоспроможності та діяльності в економічному середовищі.

Для аналізу окремих аспектів господарської діяльності підприємств, до яких відносяться і операції з оборотними активами, необхідною передумовою є розгляд сутності аналізу як економічної категорії.

Економічний аналіз як наукова дисципліна має свої методи дослідження та пізнання. У широкому значенні під методами розуміють різноманітні способи та засоби пізнання дійсності, сукупність пов'язаних принципів та прийомів дослідження різноманітних явищ.

В науковій літературі, вченими економістами викладено різноманітні варіанти методик аналітичних досліджень. Поєднуючи думки вчених, можемо визначити, що методологія аналітичних досліджень охоплює такі основні елементи:

- формулювання мети і завдань економічного аналізу;
- вибір видів та методів аналізу;
- визначення сукупності синтетичних та аналітичних показників, їх взаємозв'язки;
- фактори, які впливають на зміну показників;
- організаційне та технічне забезпечення виконання аналітичних робіт;

- послідовність оформлення результатів та їх оцінку.

На нашу думку, вищезазвані елементи досліджень можна в повній мірі застосовувати і для аналізу оборотних активів.

Під факторним аналізом розуміють методику комплексного і системного вивчення та виміру впливу факторів на величину результативних показників.

Фактори перебувають у тісному взаємозв'язку між собою та є динамічними як у часі так і в просторі. Тому для забезпечення оптимального використання всіх ресурсів необхідне якнайповніше врахування та дослідження всіх факторів. Разом з тим слід враховувати, що без виділення головних, визначальних факторів висновки можуть бути помилковими.

Використання резервів за кожним фактором є матеріальною основою безперервного зростання ефективності фінансово-господарської діяльності. Дія факторів постійно породжує резерви. Виявленню цих резервів сприяє своєчасне проведення кваліфікованого економічного аналізу діяльності підприємства.

На практиці застосовуються різні організаційні форми проведення економічного аналізу. В залежності від мети, масштабів аналізу для його проведення залучаються різні функціональні служби підприємства, а також і зовнішні фахівці інших служб. Адже, лише загальними зусиллями можна комплексно, всебічно дослідити поставлену проблему та знайти оптимальний варіант її вирішення.

Автори по різному наводять розподіл аналітичної роботи між різними підрозділами підприємства. Так Мец В.О. виділяє таких виконавців аналітичної роботи на підприємстві: відділ технічного контролю, відділ головного механіка та енергетика, виробничий відділ, відділ збуту, планово-економічний відділ, відділ бухгалтерського обліку та звітності, відділ праці і заробітної плати, відділ постачання [38].

Інші автори додають до цього переліку ще й фінансовий відділ Попович П.Я. окрім названих виділяє: технологічний відділ, конструкторський відділ, відділ головного енергетика, відділ капітального будівництва, юридичний відділ. Тарасенко Н.В. додає до цього переліку ще відділ маркетингу. Розподіл аналітичної роботи між підрозділами підприємства наводиться й іншими авторами.

Методика оформлення результатів аналізу широко розглядається авторами з більшою або меншою деталізацією даного процесу.

Головна умова успішності проведення аналізу – достатня та достовірна інформація. Результативність економічного аналізу залежить від складу, змісту, якості інформації, яка використовується.

Варто зауважити, що для досягнення найвищої ефективності аналізу вивчаються не окремі показники, а їх сукупність, система показників, яка адекватно характеризує господарську діяльність суб'єкта, в цілому, та окремі її сторони.

Джерелами інформації для проведення аналізу необоротних активів в першу чергу є форми фінансової звітності (форма №1, форма №2, форма №5), а також облікові регістри, які містять детальну інформацію про склад та структуру оборотних активів підприємства в розрізу окремих груп та найменувань таких активів.

Для того щоб бути ефективною для проведення аналітичних розрахунків, інформація що розкривається у фінансових звітах повинна відповідати певним вимогам (рис. 3.1.)



Рис. 3.1 Якісні характеристики та принципи подання інформації у фінансових звітах

3.2. Аудит операцій з оборотними активами на підприємстві

В умовах формування ринкових відносин й різноманітності форм власності виникла необхідність у удосконаленні функцій управління підприємством, що зумовлює необхідність створення та застосування нових форм фінансового контролю, тобто аудиту.

Аудиторська перевірка оборотних активів здійснюється відповідно до плану й програми аудиту, у визначені строки після ознайомлення з формою бухгалтерського обліку та встановлення виправлення помилок, вказаних аудитором за попереднього аудиту.

В процесі аудиту оборотних активів використовуються загальноприйняті способи та техніки контрольних процедур. Методи аудиту та їх характеристика наведені у таблиці 3.1.

Таблиця 3.1.

Методи аудиту оборотних активів

№ з/п	Назва методу	Опис суті методу
1.	Фактична перевірка	Перевірка кількісного і якісного стану об'єктів оборотних активів, який встановлюється шляхом обстеження, огляду, обчислення, перерахунку, зважування, лабораторного аналізу та інших способів перевірки їх фактичного стану.
2.	Документальна перевірка	Перевірка документів і записів, яка може бути формальною, арифметичною та по суті. Формальна перевірка - полягає у візуальній перевірці правильності записів усіх реквізитів, у виявленні безпідставних виправлень, підчисток, дописувань у тексті і цифрах, у перевірці достовірності підписів посадових і матеріально відповідальних осіб. Арифметична перевірка документів - полягає в перевірці правильності розрахунків у документах, облікових регістрах і звітних формах. Перевірка документів по суті дозволяє встановити законність і доцільність господарських операцій з основними засобами, правильність відображення операцій на рахунках бухгалтерського обліку та включення до статей затрат та доходів.
3.	Підтедження	Полягає в одержанні письмової відповіді від клієнта або третіх осіб з метою підтвердження точності інформації.
4.	Спостереження	Дає можливість одержати загальну характеристику можливостей клієнта на підставі візуального огляду активів.

Продовження таблиці 3.1.

5.	Обстеження	Проведення особистого ознайомлення з предметом дослідження (наприклад, обстеження місць зберігання сировини, матеріалів, тощо)
6.	Опитування	Одержання письмової або усної інформації від клієнта або про клієнта.
7.	Перевірка механічної точності	Полягає у перевірці підрахунків і передачі інформації.
8.	Аналітичні тести	Методи порівняння як в абсолютних одиницях, так і відносних (індекси, коефіцієнти, відсотки)
9.	Сканування	Безперервний, по елементний перегляд інформації (наприклад, перегляд первинних документів по наявності та руху оборотних активів).
10.	Спеціальна перевірка	Здійснюється із залученням спеціалістів з вузькою спеціалізацією (спеціаліст з шляхового будівництва, технологи тощо). Використовується для виявлення різного роду відхилень від норм та з метою доказів фактів порушень та відхилень.
11.	Зустрічна перевірка	При зустрічних перевірках відображення господарських операцій, що здійснюються між клієнтом і третіми особами, перевіряється в останніх та порівнюється з даними клієнта. Аудитору слід пам'ятати, що проведення зустрічної перевірки у третьої особи повинно бути санкціоновано клієнтом. Зустрічна перевірка застосовується також при вивченні одних і тих же показників у різних первинних документах клієнта, наприклад.

Методи перевірки що наведені в таблиці дають можливість детально вивчити наявність та стан оборотних активів на підприємстві. Особлива увага на виробничому підприємстві приділяється аудиту запасів, оскільки вони є основою здійснення виробничого процесу, виконання робіт на надання послуг. Перевірці підлягає не лише наявність запасів, але і їх збереження у стані придатному для використання у виробничому процесі та виготовленні високоякісної продукції.

Перевірці підлягає також наявність грошових коштів підприємства та їх вірне використання. Окремі питання під час аудиту оборотних активів приділяються дебіторські заборгованості. Аудитор ретельно вивчає обсяги такої заборгованості, її вірний поділ на сумнівну та безнадійну. Окремо вивчаються методи, застосовуються підприємством для створення резерву сумнівних боргів.

Аудит оборотних активів доцільно проводити за схемою, наведеною на рисунку 3.1.



Рис. 3.1. Схема проведення аудиту оборотних активів.

РОЗДІЛ 4

АНАЛІЗ СТАНУ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ ТОВ «КОЗІВСЬКИЙ РАЙАГРОБУД»

4.1. Аналіз стану та структури оборотних активів

Аналіз стану оборотних активів підприємства слід розпочинати з вивчення стану оборотних активів та їх структури в динаміці. Для вивчення стану оборотних активів застосовуються прийоми горизонтального аналізу та вивчається стан і динаміка цих активів за певний період часу.

На досліджуваному підприємстві будемо аналізувати показники по оборотних активах за останніх три роки. Для цього на основі звітних даних сформуємо відповідні аналітичні таблиці (табл. 4.1.- 4.4.)

Таблиця 4.1

Аналіз динаміки оборотних активів ТОВ «Козівський Райагробуд» за 2015-2016 роки

(тис. грн.)

Назва показника	За 2015 рік	За 2016 рік	Відхилення (+, -)
Запаси	16,5	141,6	+ 125,1
в т. ч. готова продукція	15,5	4,6	- 10,9
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	3,3	6,2	+2,9
Гроші та їх еквіваленти	0,6	72,0	+ 71,4
Всього оборотних активів	20,4	220,8	+ 200,4

Таблиця 4.2

**Аналіз динаміки оборотних активів ТОВ «Козівський
Райагробуд» за 2017-2018 роки**

(тис. грн.)

Назва показника	За 2017 рік	За 2018 рік	Відхилення (+, -)
Запаси	174,5	260,2	+ 85,7
в т. ч. готова продукція	4,6	4,6	-
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	22,5	130,4	+ 109,7
Гроші та їх еквіваленти	78,5	103,5	+ 25
Всього оборотних активів	275,4	494,1	+ 217,7

Отже, проаналізувавши динаміку оборотних активів досліджуваного ТОВ «Козівський Райагробуд» за 2015-2018 роки можемо зробити наступні висновки. Протягом усього досліджуваного періоду спостерігається стійка тенденція до збільшення обсягів оборотних активів на підприємстві, така ситуація простежується за всіма складовими оборотних активів. Це позитивна динаміка для всіх складових окрім дебіторської заборгованості, оскільки це може загрожувати фінансовій стійкості підприємства. В загальному сума оборотних активів збільшилась у 20 разів, що свідчить про перспективний розвиток підприємства.

Разом з тим аналіз показників в динаміці не дає змоги вивчити які саме складові оборотних активів мають найсуттєвіший вплив на збільшення їх суми. Також необхідно оцінити яку частку займають оборотні активи у структурі всього майна підприємства оскільки вони мають найбільший вплив на показники ліквідності та як наслідок фінансової стійкості підприємства.

Такі можливості дають прийоми вертикального аналізу майна підприємства, зокрема оборотних активів.

Таблиця 4.3

Аналіз структури оборотних активів ТОВ «Козівський Райагробуд» за 2015-2016 роки

Назва показника	За 2015 рік		За 2016 рік	
	(тис. грн..)	%	(тис. грн..)	%
Запаси	16,5	8,7	141,6	37,2
в т. ч. готова продукція	15,5	8,2	4,6	1,2
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	3,3	1,7	6,2	1,6
Гроші та їх еквіваленти	0,6	0,3	72,0	18,9
Всього оборотних активів	20,4	10,8	220,8	58,0
Баланс	188,6	100	380,5	100

Таблиця 4.4

Аналіз структури оборотних активів ТОВ «Козівський Райагробуд» за 2017-2018 роки

Назва показника	За 2017 рік		За 2018 рік	
	(тис. грн..)	%	(тис. грн..)	%
Запаси	174,5	40,8	260,2	40,5
в т. ч. готова продукція	4,6	1,0	4,6	0,7
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	22,5	5,2	130,4	20,2
Гроші та їх еквіваленти	78,5	18,4	103,5	16,1
Всього оборотних активів	275,4	64,5	494,1	76,8
Баланс	426,7	100	642,7	100

Результати проведених розрахунків показують що частка оборотних активів у структурі майна підприємства щороку зростає значними темпами. Якщо у 2015 році оборотна активи складала лише десяту частину майна підприємства то на кінець 2018 року їх частка зросла до 76,8 % (збільшення на 66%). У структурі оборотних активів найбільша частка припадає на запаси, і така ситуація зберігається протягом усього досліджуваного періоду. Суттєво виросла частка грошових коштів (збільшення на 15,8%).

4.2. Аналіз ефективності використання оборотних активів підприємства

Показниками, які дають змогу найкраще оцінити ефективність використання оборотних активів є коефіцієнти оборотності. Дані коефіцієнти розраховуються за всіма видами оборотних активів та характеризують скільки прибутку підприємство отримує на кожную гривню капіталу, що вкладений в оборотні активи, а також наскільки швидко здійснюється кругообіг капіталу на підприємстві. Швидкість обороту активів визначається з використанням такого показника як тривалість обороту, він визначається в днях. Позитивним є зниження даного показника в динаміці.

Збільшення даних коефіцієнтів в динаміці характеризує підвищення ефективності використання того чи іншого виду майна чи грошових коштів.

Використовуючи дані фінансової звітності досліджуваного ТОВ «Козівський Райагробуд» за 2015-2018 роки проведемо аналітичні розрахунки для визначення коефіцієнтів оборотності за видами оборотних активів та оцінимо їх динаміку.

Коефіцієнт оборотності активів (загальний):

$$\hat{E}_{\text{і а}} = \frac{\text{дґя.2000\text{д.2}}}{(\text{дґя.1300\text{д.3}} + \text{дґя.1300\text{д.4}})/2}$$

Для досліджуваного підприємства значення даного показника наступні:

$$\begin{aligned} \text{за 2015 рік } \frac{659,7}{264} = 2.4; \text{ за 2016 рік } \frac{686,5}{284,5} = 2.4; \text{ за 2017 рік } \frac{1385,1}{433,6} = 3.2; \\ \text{за 2018 рік } \frac{1814,9}{534,7} = 3.4. \end{aligned}$$

Коефіцієнт оборотності оборотних активів:

$$\hat{E}_{\text{і а}} = \frac{\text{дґя.2000\text{д.2}}}{(\text{дґя.1195\text{д.3}} + \text{дґя.1195\text{д.4}})/2}$$

Для досліджуваного підприємства значення даного показника наступні:

$$\begin{aligned} \text{за 2015 рік } \frac{659,7}{118} = 5.5; \text{ за 2016 рік } \frac{686,5}{120,6} = 5.7; \text{ за 2017 рік } \frac{1385,1}{248,1} = 5.6; \\ \text{за 2018 рік } \frac{1814,9}{385} = 4.7. \end{aligned}$$

Коефіцієнт оборотності запасів:

$$\hat{E}_{\text{і с}} = \frac{\text{дґя.2050\text{д.2}}}{(\text{дґя.1100\text{д.3}} + \text{дґя.1110\text{д.3}} + \text{дґя.1100\text{д.4}} + \text{дґя.1110\text{д.4\text{д.1}}})/2}$$

Для досліджуваного підприємства значення даного показника наступні:

$$\begin{aligned} &\text{за 2015 рік } \frac{702,9}{65} = 10.8; \text{ за 2016 рік } \frac{700}{78,7} = 8.9; \text{ за 2017 рік } \frac{1411}{157} = 8.9; \\ &\text{за 2018 рік } \frac{1893}{217} = 8.7. \end{aligned}$$

Тривалість оборотності запасів визначається:

$$T_{обз} = \frac{\text{Кількість днів в періоді}}{K_{обз}}$$

Розрахуємо даний показник для досліджуваного господарства:

$$\begin{aligned} &\text{за 2015 рік } \frac{360}{10.8} = 33; \text{ за 2016 рік } \frac{360}{8.9} = 40; \text{ за 2017 рік } \frac{360}{8.9} = 40; \\ &\text{за 2018 рік } \frac{360}{8.7} = 41. \end{aligned}$$

Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості – визначається:

$$\hat{E}_{i \text{ AC}} = \frac{\text{д\у\а.2000\б.2}}{(\sum \text{д\у\а.}\text{с1125\и\ 1155\а\д.3} + \sum \text{д\у\а.}\text{с1125\и\ 1155\а\д.4\б.1}) / 2}$$

Для досліджуваного підприємства значення даного показника наступні:

$$\begin{aligned} &\text{за 2015 рік } \frac{659,7}{4.3} = 153; \text{ за 2016 рік } \frac{686,5}{4,8} = 142; \text{ за 2017 рік } \frac{1385,1}{14.4} = 96; \\ &\text{за 2018 рік } \frac{1814,9}{76,4} = 23. \end{aligned}$$

Показник тривалості обороту дебіторської заборгованості:

$$T_{обдз} = \frac{\text{Кількість днів у періоді}}{K_{обдз}}$$

Розрахуємо даний показник для досліджуваного господарства:

за 2015 рік $\frac{360}{153} = 3$; за 2016 рік $\frac{360}{142} = 3$; за 2017 рік $\frac{360}{96} = 4$;

за 2018 рік $\frac{360}{2} = 15$.

Провівши необхідні аналітичні розрахунки, можемо стверджувати, що усі визначені коефіцієнти знаходяться не просто в межах допустимих значень, а їхні значення дуже високі. Загальний коефіцієнти оборотності активів має стійку динаміку до збільшення. Сачкові коефіцієнти такі як оборотність оборотних активів та оборотність запасів дещо знижуються, однак тривалість оборотності запасів свідчить про дуже високу ефективність роботи підприємства та використання запасів зокрема. Один оборот запасі роблять менше ніж за два місяці, це характеризує роботу підприємства як високоефективну. Щодо дебіторської заборгованості то тенденцію до зниження має коефіцієнт оборотності та збільшується тривалість обороту в днях. Але не можна стверджувати що динаміка негативна оскільки підприємство отримувало оплату за свою продукцію, роботи чи послуги на протязі 3-4 днів і лише у 2018 році термін розрахунків збільшився до 15 днів, але дана ситуація не є критичною для підприємства.

РОЗДІЛ 5

АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ ТОВ «КОЗІВСЬКИЙ РАЙАГРОБУД»

5.1. Аналіз прибутку ТОВ «Козівський Райагробуд»

Кінцевим результатом, який формує фінансові ресурси підприємства, забезпечує його стабільність і конкурентоспроможність на ринку товарів та послуг, є прибуток. Саме на основі одержаного прибутку будь-яке підприємство незалежно від форми власності та виду діяльності виконує свої функції, спрямовуючи кошти на власний розвиток, на соціальні потреби, у фонд матеріального заохочування та на ін.

Тому у сучасних умовах прибуток стає не тільки важливим показником, а й метою роботи кожного підприємства, об'єднання та інших ринкових структур. Актуальним питанням є дослідження впливу різних факторів (внутрішніх та зовнішніх) на зростання прибутку підприємства.

Щоб ефективно зробити аналіз прибутку найоптимальнішим на нашу думку є проведення факторного аналізу.

Таблиця 5.1

Факторний аналіз прибутку ТОВ «Козівський Райагробуд»

Показник	2017 рік	2018 рік	Відхи- лення
1. Виручка від реалізації продукції без урахування ПДВ, акцизного збору та інших відрахувань з доходів (В)	1385	1814	+ 429
2. Собівартість реалізованої продукції (С)	1411	1893	+ 482
3. Адміністративні витрати (АВ)			
4. Витрати на збут (ВЗ)			
5. Інші операційні витрати (ІОВ)	244	131	-113
6. Податок на прибуток (ПНП)			
7. Чистий прибуток (ЧП)	-6.3	27.2	+33,5

Вплив факторів на визначення прибутку представлено формулою:

$$\dot{I} = \hat{A} - \tilde{N} - \hat{\Delta A} - {}^2\hat{I}A + \hat{O}\ddot{A} - \hat{O}\hat{A} - \dot{I}\ddot{I} \quad (5.1)$$

Відповідно до таблиці 5.1. бачимо що основними факторами впливу на визначення величини прибутку підприємства є обсяг реалізації, собівартість та інші операційні витрати

Шляхом відповідних розрахунків визначимо вплив цих факторів. Великою яка дасть можливість об'єктивно визначити вплив цих факторів є індекс цін.

Ціни на продукцію у звітному році зросли на 15% (індекс цін – 1,15).

Визначимо вплив на прибуток зміни обсягів реалізації.

$$\Delta B_{\text{заг}} = B_1 - B_0 = 1814 - 1385 = 429 \text{ тис. грн,}$$

де B_1, B_0 — відповідно виручка за звітний і попередній періоди.

$$\Delta B^{\text{Ц}} = B_1 - B_1 : I_{\text{ц}} = 1814 - 1814 : 1,15 = 1814 - 1577,4 = 236,6 \text{ тис. грн;}$$

$$\Delta B_{\text{НУД}} = B_1 : I_{\text{ц}} - B_0 = 1814 : 1,15 - 1385 = 1577,4 - 1385 = 192,4 \text{ тис. грн,}$$

На величину виручки від реалізації впливає як обсяг реалізованої продукції так і зміна її ціни. За аналізований період сума виручки збільшилась за рахунок збільшення обсягів продаж на 236,6 тис. грн. і за рахунок збільшення цін на 192,4 тис. грн.

Вплив чинників на зміну собівартості розраховуємо за таки самим алгоритмом.

$$\Delta C_{\text{заг}} = C_1 - C_0 = 1893 - 1411 = 482 \text{ тис. грн,}$$

$$\Delta C_{(\text{Nз пер.})} = C_1 - C_1 : I_{\text{ц}} = 1893 - 1893 : 1,15 = 247 \text{ тис. грн;}$$

$$\Delta C_{\text{НИУД}} = C_1 : I_{\text{ц}} - C_0 = \Delta C_{(\text{Nз пер.})} = C_{\text{заг}} - \Delta C_{(\text{ц з пер.})} = 482 - 247 = 235 \text{ тис. грн}$$

Отже за рахунок зміни ціни собівартість продукції зросла на 247 тис. грн., а за рахунок збільшення обсягів реалізації – зросла на 235 тис. грн.

Крім визначених чинників визначимо ще вплив на зміну прибутку зміни інших операційних витрат. Оскільки витрати є чинником зворотного впливу то в формулу для розрахунку додається «-», тобто формула буде мати вигляд:

$$\Delta \Pi_p = - (131 - 244) = 133 \text{ тис. грн.}$$

Отже, зменшення суми витрат мало позитивний вплив на величину прибутку на суму 133 тис. грн.

Як бачимо з проведених розрахунків на досліджуваному ТОВ «Козівський Райагробуд» на формування прибутку впливають три чинники – це обсяги реалізації, собівартість, інші операційні витрати. Величина впливу кожного з чинників представлена в таблиці 5.1.

5.2. Аналіз показників рентабельності

Рівень прибутковості підприємства окрім абсолютних показників доцільно оцінювати ще й з використанням відносних показників. ключовий показник, який дає змогу рівень прибутковості підприємства, а отже і ефективності його діяльності це рентабельність. Оскільки об'єктом нашого дослідження є оборотні активи підприємства, вважаємо за доцільне оцінювати не лише загальний показник рентабельності але й визначити показники рентабельності в розрізі видів активів та капіталу..

Показники рентабельності доцільно поділити на наступні групи:

- рентабельність реалізації;
- рентабельність активів;
- рентабельність капіталу;

У даному дослідженні будемо визначати та оцінювати показники рентабельності за першою і другою групами.

До першої групи входять показники – рентабельність за валовим прибутком і рентабельність за чистим прибутком.

Оскільки досліджуване підприємство подає звітність за скороченою формою то доцільно буде визначати лише показник рентабельності за чистим прибутком.

$$R_{\text{чп}} = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Валовий прибуток}}$$

$$\text{у 2016 році } R_{\text{чп}} = \frac{0,5}{686,5} * 100 = 0,07$$

$$\text{у 2017 році } R_{\text{чп}} = \frac{-6,3}{1385} * 100 = -0,5$$

$$\text{у 2018 році } R_{\text{чп}} = \frac{27,2}{1814} * 100 = 1,5$$

За досліджуваний період підприємства було нерентабельним і лише у 2018 році покращило свої показники. Величина рентабельності хоч і більше нуля але досить низька.

До другої групи показників відносяться – рентабельність активів в цілому та в розрізі їх складових.

Визначимо рентабельність необоротних активів:

$$R_{\text{НА}} = \frac{\text{ЧП}}{\text{НА}}$$

$$\text{у 2016 році } R_{\text{НА}} = \frac{0,5}{159} * 100 = 0,3$$

$$\text{у 2017 році } R_{\text{НА}} = \frac{-6,3}{157} * 100 = 0,3$$

$$\text{у 2018 році } R_{\text{НА}} = \frac{27,2}{148} * 100 = 18,4$$

Визначимо рентабельність оборотних активів:

$$R_{\text{ОА}} = \frac{\text{ЧП}}{\text{ОА}}$$

$$\text{у 2016 році } R_{iA} = \frac{0,5}{380,5} * 100 = 0,2$$

$$\text{у 2017 році } R_{iA} = \frac{-6,3}{426} * 100 = -1,4$$

$$\text{у 2018 році } R_{iA} = \frac{27,2}{494} * 100 = 5,5$$

Визначення показників рентабельності активів свідчить про покращення роботи підприємства у 2018 році. Хоча відсоток рентабельності незначний як по необоротних так і по оборотних активах, але спостерігається тенденція до покращення його роти.

РОЗДІЛ 6

ОХОРОНА ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКА В НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ

6.1. Оцінка стану охорони праці на підприємстві

На підприємстві створена служба охорони праці, яка діє на підставі положення про службу охорони праці на підприємстві. Служба охорони праці на ТзОВ «Козівський райагробуд» виконує такі функції:

- розробляє спільно з іншими підрозділами підприємства комплексних заходів для досягнення встановлених нормативів та підвищення існуючого рівня охорони праці, планів, програм поліпшення умов праці, запобігання виробничому травматизму, професійним захворюванням, надає організаційно-методичну допомогу у виконанні запланованих заходів;

- веде підготовку проектів наказів з питань охорони праці і подає їх на розгляд керівництву;

- проводить спільно з представниками інших структурних підрозділів перевірки на дотримання працівниками вимог нормативно-правових актів з охорони праці;

- складає звітність з охорони праці за встановленими формами;

- проводить з працівниками вступний інструктаж з охорони праці;

- забезпечує належне оформлення і зберігання документації з питань охорони праці, а також своєчасної передачі її до архіву для тривалого зберігання з установленим порядком;

- складає за участю керівників підрозділів підприємства перелік професій, посад і видів робіт, на які повинні бути розроблені інструкції з охорони (безпеки) праці, що діють в межах підприємства;

- складає перелік посад та професій, згідно з якими працівники повинні проходити обов'язкові попередні і періодичні медичні огляди;
- інформує працівників про основні вимоги законів, інших нормативно-правових актів та актів з охорони праці, що діють в межах підприємства;
- беруть участь у складанні санітарно-гігієнічної характеристики робочих місць працівників, які проходять обстеження щодо наявності профзахворювань;
- проводить внутрішній аудит охорони праці та атестацію робочих місць на відповідність нормативно-правовим актам з охорони праці;
- приймає участь у роботі комісій з приймання в експлуатацію закінчених будівництвом, реконструкцією або технічним переозброєнням об'єктів виробничого та соціально-культурного призначення, відремонтованого або модернізованого устаткування в частині дотримання вимог охорони (безпеки) праці;
- організовує навчання з питань охорони праці.

Норми мікроклімату ґрунтуються на приведених в ГОСТ 12.1.005-88 «Загальні санітарно-гігієнічні вимоги до повітря робочої зони» та ДНАОП 0.03.-3.15-86 «Санітарні норми мікроклімату виробничих приміщень №4088-86 та ДСН 3.3.6.042-99».

Таблиця 6.1

Нормовані параметри мікроклімату для приміщень з ВДТ та ПЕОМ

Пора року	Категорія робіт згідно з ГОСТ 12.1-005-88	Температура повітря, град. С	Відносна вологість повітря, %	Швидкість руху повітря, м/с
		оптимальна	оптимальна	оптимальна
Холодна	легка-1 а	22 – 24	40 – 60	0,1
	легка-1 б	21 – 23	40 – 60	0,1
Тепла	легка-1 а	23 – 25	40 – 60	0,1
	легка-1 б	22 – 24	40 – 60	0,2

Для підтримки допустимих значень мікроклімату та концентрації

позитивних та негативних іонів в офісі передбачено установки (прилади) зволоження (штучної іонізації) та кондиціонування повітря.

Офісне приміщення ТзОВ «Козівський райагробуд» обладнане ЕОМ у кількості 5 одиниць, принтерами, ксероксами, тому воно обладнане системами опалення, кондиціонування повітря та припливно-витяжною вентиляцією.

На підприємстві (офіс) передбачена система припливно-витяжної вентиляції. Система проєктована згідно діючих норм та правил, а також змонтована та введена в експлуатацію згідно затвердженого проєкту. На підприємстві створена централізована система кондиціонування повітря, а також система опалення.

Таблиця 6.2

Норми подачі свіжого повітря в офісне приміщення

Характеристика приміщення	Об'ємна витрата свіжого повітря, що подається в приміщення, м ³ /на одну людину в годину
Об'єм до 20м ³ на людину	Не менше 30
20,40 м ³ на людину	Не менше 20
Більше 40м ³ на людину	Природна вентиляція

Найбільш повно вище перерахованим вимогам відповідає система кондиціонування повітря, яка також застосовується на підприємстві. За допомогою кондиціонерів створюються і автоматично підтримуються у офісному приміщенні задані параметри повітряного середовища. Кондиціонери встановлені згідно норм та правил.

Для удосконалення системи охорони праці на підприємстві ТзОВ «Козівський райагробуд» роботодавець зобов'язаний створити на робочому місці в кожному структурному підрозділі умови праці відповідно до нормативно-правових актів, а також забезпечити додержання вимог законодавства щодо прав працівників у галузі охорони праці.

З цією метою роботодавець слід забезпечувати функціонування системи управління охороною праці, а саме:

- створити відповідні служби і призначає посадових осіб, які забезпечують вирішення конкретних питань охорони праці, затверджує інструкції про їх обов'язки, права та відповідальність за виконання покладених на них функцій, а також контролює їх додержання;

- розробити за участю сторін колективного договору і реалізує комплексні заходи для досягнення встановлених нормативів та підвищення існуючого рівня охорони праці;

- забезпечити виконання необхідних профілактичних заходів відповідно до обставин, що змінюються;

- впровадити прогресивні технології, досягнення науки і техніки, засоби механізації та автоматизації виробництва, вимоги ергономіки, позитивний досвід з охорони праці тощо;

- забезпечити належне утримання будівель і споруд, виробничого обладнання та устаткування, моніторинг за їх технічним станом;

- забезпечити усунення причин, що призводять до нещасних випадків, професійних захворювань, та здійснення профілактичних заходів, визначених комісіями за підсумками розслідування цих причин;

- організувати проведення аудиту охорони праці, лабораторних досліджень, умов праці, оцінку технічного стану виробничого обладнання та устаткування, атестацій робочих місць на відповідність нормативно-правовим актам з охорони тощо.

6.2. Проведення оцінки масштабу, розмірів втрат та інших наслідків можливої НС суб'єктом господарювання.

При розробці заходів по виключенню або обмеженню впливу на об'єкті факторів ураження необхідно враховувати специфічні особливості об'єкту.

Вірогідність виникнення на об'єкті пожеж залежить в основному від ступеня огнестійкості будівель і споруд пожежо- і вибухостійкості, щільності забудови будівель і споруд та ступеня їх руйнування.

Для виключення і обмеження можливості виникнення розповсюдження пожеж, отруень та інших вторинних факторів ураження на об'єктах провадяться заходи по протипожежній і інженерно-технічній профілактиці. Вони включають заходи, що перешкоджають розповсюдженню вогню (устрій протипожежних розривів; брендмауерів в деках, де використовують бензин, лаки, краски; винесення складів паливо-мастильних заходів), обвалування ємкостей з небезпечними хімічними речовинами, зниження їх запасів до мінімально необхідних, і забезпечення робітників небезпечних ділянок спеціальними засобами індивідуального захисту (промисловими протигазами), створення запасів нейтралізуючих речовин тощо.

При аваріях і катастрофах на хімічно-небезпечних об'єктах можливе зараження території і об'єктів за межами хімічно-небезпечного об'єкту.

При загрозі виникнення надзвичайних ситуацій на хімічно небезпечних об'єктах з метою зменшення наслідків можливої хімічної аварії з викидом небезпечних хімічних речовин в навколишнє середовище

передбачено зменшення кількості НХР до мінімально необхідної кількості шляхом вивезення надлишків НХР на склади в заміську зону.

Для забезпечення постійного управління на об'єкті створюється захищений (в сховищі) пункт управління, обладнаний засобами зв'язку, які забезпечують постійний зв'язок з місцевими органами влади (Управлінням з надзвичайних ситуацій). Крім того, в заміській зоні створюється дублюючий пункт управління об'єкту.

Стійкість роботи об'єкту в умовах воєнного часу в значній мірі буї залежати від завчасного здійснення заходів по матеріально-технічної, забезпеченню виробництва. До цих заходів належать:

Ø Створення необхідних запасів сировини,- матеріалів, комплектуючих вузлів і деталей технологічного устаткування, паливно-мастильних речовин;

Ø Створення в заміській зоні резерву механізмів і матеріалів, інструментів для проведення РіНР, підготовка його до переведення на резервні джерела енергопостачання, завчасне вивчення можливосте використання місцевих джерел сировини, палива і т.д.;

Ø Організацію стійких виробничих зв'язків по кооперації підприємствами-постачальниками;

Ø Своєчасна відправка продукції споживачам;

Ø Завчасна підготовка складів для зберігання готової продукції.

· створення невоєнізованих формувань, оснащення їх майном ЦО і підготовки додій у НС;

· створення і підготовку ремонтно-відновлювальних аварійних бригад:

· розробку і удосконалення плану ліквідації аварій на об'єкті;

· створення необхідних матеріалів для проведення ремонтно-відновлювальних робіт.

Оцінка стійкості роботи об'єкту проводиться з метою визначення, слабких місць і елементів підприємства, щоб визначити необхідні заходи для їх усунення. Для цього на кожному підприємстві створюються дослідні групи, склад якої показано на схемі 1.

Організація проведення досліджень по оцінці стійкості роботи об'єкту. Дослідження стійкості роботи об'єкту — це різноманітне вивчення випадків, які можуть статися на підприємстві в мирний час і в воєнні часи, а також оцінка їх впливу на виробничу діяльність.

Мета досліджень — виявити слабкі місця в роботі об'єкту, в умовах НС і звити найбільш ефективні рекомендації по підвищенню його стійкості.

Дослідження стійкості роботи проводиться в мирний час силами інженерно-технічного персоналу об'єкта без відриву від виробництва. До роботи можуть залучатися працівники науково-дослідних і проектно-конструкторських організацій. Керівник досліджень — начальник ЦО об'єкта. Час проведення досліджень — два, три місяці.

Весь процес планування і проведення досліджень розділяють на три етапи:

Перший етап — підготовчий: розробка керівних документів (наказ, календарний план, план проведення досліджень) визначення складу дослідницької групи і її підготовка.

Другий етап — головний: оцінка стійкості роботи елементів і об'єкта взагалі в умовах НС; збір необхідних даних; аналіз можних наслідків ураження і оцінка працездатності; дослідження особливостей режиму

роботи об'єкта; дослідження стійкості управління та систем матеріально-технічного забезпечення; умови захисту робітників і службовців.

Третій етап — заключний: розробка заходів підвищення стійкості роботи підприємства, де узагальнюються отримані результати і виявляються слабкі місця, розробляють план заходів по підвищенню стійкості роботи об'єкта.

Для проведення досліджень на ОГД створюють дослідні групи: начальника відділу капітального будівництва, головного енергетика, головного механіка, головного технолога, відділу матеріального забезпечення, група штабу ЦО об'єкта.

Для узагальнення результатів дослідження створюють групу керівника дослідження, яку очолює головний інженер підприємства.

Кожна група спеціалістів в другому періоді роботи оцінює стійкість елементів виробничого комплексу і проводить необхідні розрахунки по кожному із факторів ураження ядерного вибуху.

В третьому періоді групи спеціалістів готують доповіді з висновками і пропозиціями по підвищенню стійкості елементів. При цьому додають необхідні таблиці, схеми, плани. Група керівника досліджень готує узагальнену доповідь і розробляє план заходів по підвищенню стійкості роботи в умовах НС.

При оцінці стійкості об'єкта у воєнний час необхідно також враховувати розташування об'єкта відносно меж зон можливого катастрофічного затоплення при зруйнуванні платин гідровузлів і його наслідків.

На стійкість роботи об'єктів значний вплив може створити радіоактивне зараження місцевості, тому для захисту робітників розробляються необхідні режими радіаційного захисту,

Стійкість роботи підприємства у венний час значною мірою буде залежати від своєчасного впровадження заходів по матеріально технічному забезпеченню виробництва.(зниження запасів, створення в заміській зоні необхідних з резервів сировини, палива, устаткування, компресорних станцій для проведення рятівних і невідкладних робіт). Важливим заходом є своєчасна підготовка до відновлення порушеного виробництва, для чого на підприємстві розробляється план відновлювальних робіт.

Для підприємств, що розташовані в зоні світломаскування, повинні бути передбачені заходи для ведення режиму часткового і повного затемнення. При частковому світломаскуванні в темний час доби різко обмежується зовнішнє освітлення , виключається світлова реклама, зашторюються світлові прорізи. На робочих місцях застосовуються лампи направленої дії. Зменшується освітлення транспортних засобів. Час переходу на цей режим приблизно 3 хвилини.

ВИСНОВКИ

Дослідивши сутність категорії «оборотні активи» можемо підсумувати, що активи відносяться до групи оборотних в залежності від терміну їх використання у виробничому процесі підприємства. У переважній більшості випадків термін використання оборотних активів збігається з тривалістю виробничого циклу.

Особливістю оборотних активів, яка впливає на прийняття управлінських рішень є те, що дані активи є високоліквідними і ефективність їхнього використання досить сильно впливає на результативні показники діяльності будь якого суб'єкта господарювання.

Оборотні активи складаються із різноманітних елементів, які, незважаючи на загальні основні ознаки, що роблять їх однією й досить об'ємною економічною категорією, мають певні особливості. Хоча ці особливості й мають другорядний характер, проте вони також відіграють певну роль в організації оборотних активів. Це зумовлює необхідність групування окремих елементів оборотних активів, які охоплюють певні види майна підприємств, за конкретними економічними ознаками.

Процес організації обліку запасів вимагає чіткого розмежування техніко-технологічних і організаційних особливостей діяльності досліджуваного підприємства.

Мета організації обліку оборотних активів впливає із загальної мети побудови облікового процесу на підприємстві і полягає в створенні відповідних умов, за яких стане можливим повноцінна реалізація усіх елементів бухгалтерського обліку.

Для обліку надходження, наявності та вибуття запасів з підприємства у нормативних документах передбачено відповідні окремі

синтетичні та аналітичні рахунки бухгалтерського обліку. Виділення різних найменувань рахунків та їх групування за відповідними ознаками зумовлене тим що запаси обліковуються на відповідних регістрах виходячи з їх економічної класифікації та класифікації для цілей обліку, які наведені у попередніх питаннях роботи.

Основними завданнями обліку грошових коштів є:

- забезпечення надійності збереження та повноти обліку готівкових грошових сум;
- дотримання розрахунково-платіжної касової дисципліни;
- забезпечення чіткого дотримання порядку надходження та витрачання грошових коштів.
- інформування про готівкові кошти;

Мета аналізу оборотних активів полягає у визначенні рівня їх ефективності, у вивченні в цілому фінансового стану підприємств, в оцінці їх конкурентоспроможності та діяльності в економічному середовищі.

Джерелами інформації для проведення аналізу необоротних активів в першу чергу є форми фінансової звітності (форма №1, форма №2, форма №5), а також облікові регістри, які містять детальну інформацію про склад та структуру оборотних активів підприємства в розрізі окремих груп та найменувань таких активів.

Проаналізувавши динаміку оборотних активів досліджуваного ТОВ «Козівський Райагробуд» за 2015-2018 роки можемо зробити наступні висновки. Протягом усього досліджуваного періоду спостерігається стійка тенденція до збільшення обсягів оборотних активів на підприємстві, така ситуація простежується за всіма складовими оборотних активів. Це позитивна динаміка для всіх складових окрім дебіторської заборгованості, оскільки це може загрожувати фінансовій стійкості підприємства. В

загальному сумі оборотних активів збільшилась у 20 разів, що свідчить про перспективний розвиток підприємства.

Результати проведених розрахунків показують що частка оборотних активів у структурі майна підприємства щороку зростає значними темпами. Якщо у 2015 році оборотні активи склали лише десятину майна підприємства то на кінець 2018 року їх частка зросла до 76,8 % (збільшення на 66%). У структурі оборотних активів найбільша частка припадає на запаси, і така ситуація зберігається протягом усього досліджуваного періоду. Суттєво виросла частка грошових коштів (збільшення на 15,8%).

Усі визначені коефіцієнти оборотності активів знаходяться не просто в межах допустимих значень, а їхні значення дуже високі. Загальний коефіцієнт оборотності активів має стійку динаміку до збільшення. Часткові коефіцієнти такі як оборотність оборотних активів та оборотність запасів дещо знижуються, однак тривалість оборотності запасів свідчить про дуже високу ефективність роботи підприємства та використання запасів зокрема. Один оборот запасів роблять менше ніж за два місяці, це характеризує роботу підприємства як високоефективну. Щодо дебіторської заборгованості то тенденцію до зниження має коефіцієнт оборотності та збільшується тривалість обороту в днях. Але не можна стверджувати що динаміка негативна оскільки підприємство отримувало оплату за свою продукцію, роботи чи послуги на протязі 3-4 днів і лише у 2018 році термін розрахунків збільшився до 15 днів, але дана ситуація не є критичною для підприємства.

Як бачимо з проведених розрахунків на досліджуваному ТОВ «Козівський Райагробуд» на формування прибутку впливають три чинники – це обсяги реалізації, собівартість, інші операційні витрати. За аналізований період сума виручки збільшилась за рахунок збільшення

обсягів продаж на 236,6 тис. грн. і за рахунок збільшення цін на 192,4 тис. грн.

За рахунок зміни ціни собівартість продукції зросла на 247 тис. грн., а за рахунок збільшення обсягів реалізації – зросла на 235 тис. грн. зменшення суми витрат мало позитивний вплив на величину прибутку на суму 133 тис. грн.

Визначення показників рентабельності активів свідчить про покращення роботи підприємства у 2018 році. Хоча відсоток рентабельності незначний як по необоротних так і по оборотних активах, але спостерігається тенденція до покращення його роти

Бібліографія:

1. Бакаев А.С. Бухгалтерские термины и определения / А.С. Бакаев. – М.: Изд-во “Бухгалтерский учет”, 2002. – 160 с.
2. Безруких П. С. Бухгалтерский учет / Под. ред. П.С.Безруких. – М.: Высшая школа, 1999. – 563 с.
3. Безруких П.С., Кошаев А.М., Рогулин Д.А. Бухгалтерський учет .- М.: Финансы и статистика, 1983. – 375 с
4. Беляев Ю.А. Автоматизированное оптимальное оперативное управление материальными запасами предприятий.- М.: МИНХ, 1989.- 228 с
5. Большой экономический словарь / Под.ред. А.Н. Азмиряна. – 6-е изд., доп. – М.:Институт новой экономики, 2004. – 1376 с.
6. Бугай С.М. Практичний досвід інформаційно-аналітичної підтримки процедур вироблення і прийняття управлінських рішень / С.М. Бугай, Н.В. Лисак // НТІ. — 2010. — № 3. — С. 3-6.
7. Бухгалтерський облік в Україні: навч. посіб. / Р.Л. Хом'як, І. К. Кухаренко, І.Г. Устінова [та ін.] ; за ред. Р.Л. Хом'яка. – Львів : Інтеллект-Захід, 2014. – 728 с.
8. Бухгалтерський облік за Національними стандартами. Практичний посібник. 2-ге видання доповнене і перероблене / Укладачі Я.Д. Крупка, З.В. Задорожний, Б.М. Литвин, Р.О. Мельник. — Тернопіль. — Економічна думка, 2000. — 288 с.
9. Бухгалтерський словник / За ред. Ф.Ф. Бутинець. – Житомир : Рута, 2001. – 224 с.
10. Бухгалтерський фінансовий облік: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / Ф.Ф. Бутинець, А.М. Герасимович, Г.Г. Кірейцев, Ю.І. Осадчий ; ред. Ф.Ф. Бутинець. – 6-те вид., перероб. і доп. – Житомир : Рута, 2007. – 945 с.

11. Бухгалтерський фінансовий облік: підручник для студентів спеціальності «Облік і аудит» вищих навчальних закладів; під. заг. ред.. Ф.Ф. Бутинця. – 8-ме вид., доп. і перероб. – Житомир. ПП «Рута». 2009. 912 с.
12. Величко О. Г. Бухгалтерський облік і фінансова звітність в Україні / Величко О. Г., Голов С. Ф.. — Д.: ТОВ «Баланс-Клуб», 2007. — 768 с.
13. Величко О. Регулювання у сфері бухгалтерського обліку та аудиту в ЄС та перспективи адаптації законодавства України / О. Величко, С.Голов, С. Зубілевич. – К., 2009. – 584 с.
14. Герасименко С.С. Бухгалтерський облік: актуальні проблеми та рішення: монографія / С.С. Герасименко, А.О. Єпіфанов, М.Д. Корінько. — Суми : ДВНЗ "УАБС НБУ", 2010. — 162 с
15. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>
16. Дайновський Ю.А. Фінансовий аналіз життєвого циклу підприємства / Ю.А. Дайновський, С.В. Корягіна // Фінанси України. – 2009. – №10. – С. 66–75.
17. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
18. Дмитренко І.М. Аудит: діагностика безперервності діяльності підприємств: монографія / І.М. Дмитренко, І.М. Белоусова. — Донецьк, 2010. — 320 с.
19. Економіко-правовий аналіз та аудит: навч. посіб. / З. Б. Живко, С. І. Ніколаюк, Л. Л. Осипчук, В. А. Фурса, [та ін.] ; Львівський державний університет внутрішніх справ. — Л., 2010. — 360 с.
20. Економічна енциклопедія: [у 3 т.]. – / [редкол.: ... С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін.]. – К.: Вид. центр «Академія», 2000. – Т 1. – 864 с.

21. Економічна енциклопедія: [у 3 т.]. – / [редкол.: ... С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін.]. – К.: Вид. центр «Академія», 2000. – Т 2. – 848 с.
22. Економічна енциклопедія: [у 3 т.]. – / [редкол.: ... С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін.]. – К.: Вид. центр «Академія», 2000. – Т 3. – 952 с.
23. Економічний аналіз: навч. посіб. / [М. А. Болюх, В. З. Бурчевський, М. І. Горбатюк та ін.] ; за ред. акад. НАНУ, проф. М. Г. Чумаченка. – [вид. 2-ге, перероб. і доп.]. – К. : КНЕУ, 2003. – 556 с.
24. Єрмак О.І. Фінансовий облік - I (облік активів): навч. посіб. / О.І. Єрмак. — 2-ге вид., доповн. і переробл. — Чернігів : Деснян. правда, 2009. — 314 с.
25. Єрмаченко В.Є. Аналіз діяльності підприємства: конспект лекцій / В.Є. Єрмаченко ; ХНЕУ. — Х., 2010. — 144 с.
26. Загородній А.Г., Вознюк Г.Л. Фінансово-економічний словник . - Львів : Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2005. 714 с.
27. Закон України „Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні” від 16.07.1999 р. № 996-XIV [Електронний ресурс] : Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/996-14>
28. Закон України Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність від 21.12.2017 № 2258-VIII [Електронний ресурс] / Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19#n25>
29. Івахненко В.М. Курс економічного аналізу.– К.: Знання-Прес, 2000. – 207 с , с.128
30. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затверджена наказом Міністерства фінансів України від 30.11.1999 р. № 291, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 21.12.1999 р. № 893/4186, із змінами

та доповненнями [Електронний ресурс] / Режим доступу :
<http://www.liga.net>

31. Карпушенко М.Ю. Організація обліку: [навч. посібник (для студентів економічних спеціальностей, які навчаються за спеціальністю «Облік і аудит»)] / М.Ю. Карпушенко. – Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. – Х.: ХНАМГ, 2011. – 241с.
32. Кірейцев Г.Г. Фінансовий менеджмент / Г.Г. Кірейцев / Житомир: ЖІТІ, 2001 . – 440 с. ./ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://buklib.net/books/21874/>
33. Ковалев В.В. Финансовый анализ. Управление капиталом. Выбор инвестиций. Анализ отчетности.- М.: Финансы и статистика, 2000. – 512 с
34. Ловінська Л.Г. Оцінка в бухгалтерському обліку: монографія / Л.Г. Ловінська. – К. : КНЕУ, 2006. – 256 с.
35. Лучко М.Р. Фінансовий облік: первинна документація та облікова реєстрація: навч. посіб. / М.Р. Лучко. – К. : Знання, 2005. – 319 с.
36. Методичні рекомендації з формування собівартості продукції (робіт, послуг), затверджені наказом Держкопромполітики України від 02.02.2001 р. № 47 [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://www.liga.net>
37. Методичні рекомендації по застосуванню реєстрів бухгалтерського обліку, затверджені наказом Міністерства фінансів України від 29.12.2000 р. № 356 [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://www.liga.net>
38. Мец В.О. Економічний аналіз фінансових результатів та фінансового стану підприємства: навч. посіб. / В.О. Мец. – К. : Вища шк., 2003. – 278 с.

- 39.Нападовська Л.В. Управлінський облік: підручник / Л.В. Нападовська ; КНТЕУ. — 2-ге вид., доповн. — К., 2010. — 647 с.
- 40.Науково-практичний коментар до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні». — К. : Основи, 2007. — 61с
- 41.Нашкерська Г.В. Фінансовий облік: навч. посіб. / Г.В. Нашкерська. — К. : Кондор, 2009. — 502 с.
- 42.Нельга А.С. Фінансовий облік II: навч. посіб. / А.С. Нельга, О.М. Бондаренко. — К. : НАУ-друк, 2009. — 148 с.
- 43.Облікова політика і звітність. Навч. посібник / М. С. Пушкар. — Тернопіль: Карт-Бланш, 2003. — 141с.
- 44.Огійчук М.Ф. Аудит: організація і методика / Огійчук М.Ф., Новікова І.Т., Рагуліна І.І. — 2-ге вид., перероб. і допов., 2012
- 45.Онищенко В.О. Фінансовий облік у схемах і таблицях: навч. посіб. Ч. 1 / В.О. Онищенко, О.В. Щур, Т.М. Завора ; ПНТУ ім. Ю.Кондратюка. — Полтава, 2010. — 435 с.
- 46.Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI (із змінами та доповненнями) [Електронний ресурс] / Режим доступу : [http : //zakon1.rada.gov.ua](http://zakon1.rada.gov.ua)
- 47.Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 „Загальні вимоги до фінансової звітності”, затверджене наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. № 73 [Електронний ресурс] / Режим доступу : [http : // www.liga.net](http://www.liga.net)
- 48.Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 „Дохід”, затверджене наказом Міністерства фінансів України від 29.11.1999 р. № 290, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 14.12.1999 р. № 860/4153, із змінами та доповненнями [Електронний ресурс] / Режим доступу : [http : // www.liga.net](http://www.liga.net).

49. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 „Витрати”, затверджене наказом Міністерства фінансів України від 31.12.1999 р. № 318, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 19.01.2000 р. № 27/4248, із змінами та доповненнями [Електронний ресурс] / Режим доступу : [http : // www.liga.net](http://www.liga.net).
50. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 17 „Податок на прибуток”, затверджене наказом Міністерства фінансів України від 28.12.2000 р. № 353 [Електронний ресурс] / Режим доступу : [http : // www.liga.net](http://www.liga.net).
51. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 2 „Консолідована фінансова звітність”, затверджене наказом Міністерства фінансів України від 27.06.2013 р. № 628 [Електронний ресурс] / Режим доступу : [http : // www.liga.net](http://www.liga.net).
52. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 24 „Прибуток на акцію”, затверджене наказом Міністерства фінансів України від 16.07.2001 р. № 344 [Електронний ресурс] / Режим доступу : [http : // www.liga.net](http://www.liga.net).
53. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 25 „Фінансовий звіт суб’єкта малого підприємництва”, затверджене наказом Міністерства фінансів України від 24.01.2011 р. № 39 [Електронний ресурс] / Режим доступу : [http : // www.liga.net](http://www.liga.net).
54. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 6 „Виправлення помилок і зміни у фінансових звітах”, затверджене наказом Міністерства фінансів України від 28.05.1999 р. № 137 [Електронний ресурс] / Режим доступу : [http : // www.liga.net](http://www.liga.net).
55. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 „Запаси”, затверджене наказом Міністерства фінансів України від 20.10.1999 р. № 246, із змінами та доповненнями [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://buhgalter911.com>

56. Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань Затверджено Наказом Міністерства фінансів України 02.09.2014 № 879 [Електронний ресурс] / Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/z1365-14/ed20150105>
57. Положення про порядок здійснення аналізу фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації. Затверджене наказом Міністерства фінансів України та фонду державного майна України № 49/121 від 26.01.2001 (зі змінами і доповненнями) [Електронний ресурс] / Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0121-01>
58. Положення про ведення касових операцій у національній валюті в Україні, затверджене постановою Правління НБУ від 19.02.2001 р. № 72 [Електронний ресурс] / Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/>
59. Прядко В.В. Економічна ефективність виробництва: проблеми теорії та методології управління: монографія / В.В. Прядко. – К. : Наукова думка, 2003. – 282 с.
60. Резниченко А.П., Чередник А.Л. Финансы предприятий. – М.: ООО Лебедь, КП Регион, 1998. – 350с
61. Савицька Г.В. Економічний аналіз діяльності підприємства : навч. посіб. / Г.В. Савицька. – 2-ге вид., випр. і доп. – К. : Знання, 2005. – 662с.
62. Савлук М.І., Мороз А.М. Вступ до банківської справи.- К.: Лібра, 1998.- 344с
63. Семенишена Н.В. Вітчизняна бухгалтерська терміносистема: проблема якості національних стандартів / Н.В. Семенишена, В.Д. Слободян // Облік і фінанси АПК. – 2007. – № 11–12. – С. 204–209
64. Скалюк Р.В. Економічний механізм управління фінансовими результатами промислових підприємств: теоретичні основи

- забезпечення функціонування / Р.В. Скалюк // Економічний вісник Донбасу. – 2011. - №2(24). – С. 86-93.
65. Сопко В. Організація бухгалтерського обліку, економічного контролю та аналізу: Підручник / В. Сопко, В. Завгородній. – К. : КНЕУ, 2000. – 260 с.
66. Стоун Д., Хитчинг К. Бухгалтерский учет и финансовый анализ. – Сирин, 1998. – 304 с 217
67. Ткаченко Н. М. Бухгалтерський фінансовий облік на підприємствах України: Підручник. — К.: А.С.К., 2007. — 784 с.
68. Фінансовий аналіз: навч. посіб. / А.О. Чугаєв, В.П. Ніколаєв, М.С. Лаба, І.М. Удачина, [та ін.] ; Держ. податк. адмін. України, Нац. ун-т держ. податк. служби України. — Ірпінь, 2009. — 372 с.
69. Фінансовий аналіз: навч. посіб. / О.А. Магопець, І.Г. Давидов, А.І. Сорокіна, Н.Ю. Головченко ; Кіровоградський національний технічний університет. — Кіровоград : КОД, 2010. — 279 с.
70. Хом'як Р. Л., Бухгалтерський облік в Україні. Навчальний посібник. / За ред. Хом'яка Р.Л., Лемішовського В.І.- 4-те вид., доп. і перероб. - Львів: "Інтелект-Захід", 2005. - 1072 с.
71. Цал-Цалко Ю.С. Фінансовий аналіз: підручник / Ю.С. Цал-Цалко, Ю.Ю. Мороз, О.Г. Денисюк. — 2-ге вид., доповн. — Житомир, 2009. — 504с.
72. Цветкова Н. Сучасна організація обліку та складання звітності для прийняття управлінських рішень / Н. Цветкова // Бухгалтерський облік і аудит. – 2008. – № 3. – С. 14-27.
73. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>
74. Чумаченко М. Г. Економічний аналіз: Навч. Посібник / За ред. Проф. М.Г. Чумаченка. -К.: КНЕУ, 2001. -540с.

75.Шеремет А.Д. Методика финансового анализа / Шеремет А.Д., Сайфулин Р.С., Негашев Е.В.– М.:ИНФА. – 2001.- 208 с

76.Шеремет А.Д. Финансы предприятий: Учебн. Пособие / А.Д. Шеремет, Сайфулин Р.С. – М. : ИНФРА-М, 2014. – 343 с